

חבורת ש"ס
ללימוד הש"ס בעיון

קונטרס מראי מקומות

מסכת בבא בתרא
עו. - פה:

תמוז תשפ"ה

הטבות מיוחדות לכוללים וקבוצות לימוד
לפרטים: הרב חיים טופר 050-4128780
אימייל: N0527622507@gmail.com

©

כל הזכויות שמורות

המקומות המצוינים בכוכבית*, הם חומרים
שעליהם יש לחזור בשביל המבחן

עו, א

גמ': ואותיות במסירה

שיטות הראשונים אם די במסירה לבד, ואם צריך למסור מיד ליד, ואם קונה גם בסימטא

הרשב"ם מבאר הטעם שבאותיות מועילה דוקא מסירה ולא משיכה, משום שמשיכה שייכת רק בדבר שגופו ממון, ובמשיכת השטר אינו מושך את החוב הכתוב בו. **והרשב"א** נתקשה בזה, שכך אפשר לומר גם לגבי מסירה, שבמסירת השטר אינו מוסר את החוב הכתוב בו.

ובתוס' כתבו, שגם אותיות אינם נקנים במסירה לבד, כמו שאר מטלטלין שמסירה לבד אינה קונה בהם, ומה שאמרו שנקנים במסירה היינו שעם המשיכה או ההגבהה צריך לעשות גם מסירה. וכתבו התוס' שני צדדים למה הזכיר באותיות רק את קנין המסירה, אם לומר שצריך מסירה מיד ליד [אף שבשאר מטלטלין אין צריך] כדי לקנות גם את השעבוד שבשטר, או לומר שכדי לקנות את השעבוד שבשטר צריך דעת מקנה, אבל מסירה מיד ליד באמת אין צריך. **ובעליות דרבנו יונה** כתב, שנקט מסירה משום שכך הוא הדרך שהמוכר מוסר השטר ליד הלוקח, ולא אומר לו שיטול את השטר מהקרע, וכשהוא מוסר לידו נמצא השטר מוגבה על ידי הקונה, ובאמת קונה את השטר בקנין הגבהה ולא בקנין מסירה [דברי רבנו יונה הובאו בעוד ראשונים, ויש לעיין מזה על מה שכתב **הט"ז** (או"ח סי' שסו ס"ק ו) ומובא **במשנה ברורה** (שם ס"ק נא), שאם היתה ידו של אדם תלויה באויר ואח"כ נכנס חפץ לתוכה, אינו קונה בהגבהה עד שיגביה ידו טפח, שבדברי רבנו יונה נראה מבואר, שכל שהוא מוגבה בתוך ידו באויר, קונה בהגבהה].

והרמב"ן כתב, שבאמת מעיקר הדין לא שייך בשטר חוב, לא קנין משיכה ולא הגבהה ולא מסירה, משום שאי אפשר לעשות מעשה קנין אלא על הנייר ולא על השעבוד שבו, ותקנת חכמים היא שתועיל הקנאת חוב, משעה שיוציא המוכר את שטר הראיה מתחת

ידו ויגמור בדעתו להקנות, וכיון שכן אמרו שכל צורת מעשה קנין תועיל לזה, בין הגבהה ובין משיכה ובין מסירה. ומשום כך גם מסירה קונה באותיות אף שאפשר בהגבהה, שעיקר הענין הוא שיצא מרשות המוכר ויבוא ליד הלוקח. ובהמשך דבריו כתב הרמב"ן, שגם לביאור זה מסירה תקנה רק ברה"ר ולא בסימטא, משום שסימטא אינה מקום של קנין מסירה. ולפי זה כתב לפרש מה שאמרו בברייתא 'ואותיות במסירה', אינו באותו מקום שספינה נקנית במשיכה, שמשיכה קונה רק בסימטא, אלא כוונת התנא באופן שהמכירה תהיה ברה"ר, ולהשמיענו שגם קנין מסירה מועיל באותיות אף שאפשר בהגבהה. ועוד אפשר, שכשם שהקילו שתועיל מסירה בשטר אף שאפשר בהגבהה, כמו כן הקילו שתועיל מסירה אפילו בסימטא.

תוס' ד"ה חיסורי

הטעם שמגיה באותיות שנקנות במסירה ולא במשיכה

ברשב"ם מבואר שלכל מגיה באותיות שנקנות במסירה ולא במשיכה, משום שלא שייך משיכה בשטר וכמו שנתבאר. **ובעליות דרבנו יונה** כתב, שלא ניחא ליה לומר ששטרות נקנים במשיכה, מהטעם שכתבו התוס' (בד"ה רבי נתן) שדבר שדרכו בהגבהה אין משיכה מועילה בו, ושטר הרי אפשר בהגבהה, ומשום כך אמרו שנקנה במסירה ובפועל זה הגבהה, וכמו שנתבאר דבריו לעיל שכל מסירה באותיות היינו הגבהה [**וברשב"א** כתב, שלא ניחא לגמ' לומר שאותיות במשיכה, שא"כ מסתבר שהתנא שנה אותיות יחד עם ספינה מאחר שקנינם שוה, ואיך נשמט מהברייתא חלק מהבבא, משום כך יותר ניחא לגמ' לומר שאותיות קנינם במסירה ונשנו בפני עצמן, ובבא זו נשמטה בברייתא].

גמ': רבי נתן אומר ספינה ואותיות נקנות במשיכה ובשטר

ואיך לרבי נתן אותיות נקנות במשיכה

את החסרון שהמסירה ברשותו, משום שהמקום בו מונח החפץ אינו רשותו הגמורה, ומלכתחילה אין משתמש בו אלא לשעתו, ושייך לומר שמסתלק מרשותו בנקל, וכשמוסר ללוקח את הספינה, קונה את הספינה ומקומה כאחד, ועל ידי קנין המסירה בספינה גם מקומה נעשה רשותו של לוקח, ואין זה נחשב שעושה את המסירה ברשות המוכר. **והר"ן** כתב, שהגמ' היתה סבורה בתחילה, שהסימטא אינה נחשבת רשותו של מוכר, אף שיש לו רשות להניח בה חפצים].

עו, ב

רשב"ם ד"ה לא קשיא

אם קנין משיכה ומסירה בספינה שייך רק כשהיא במים

בעליות דרבנו יונה מביא בסוף הסוגיה (עלה בדינו), שיש מפרשים שמשיכה קונה בספינה דוקא כשהיא במים, ולא כשהיא עומדת על גבי הקרקע, משום שאין דרך למשוך ספינה על גבי קרקע, ואין ספינה קונה על גבי קרקע אלא בהגבהה. **ובנמוקי יוסף** כתב שכן משמע ברשב"ם כאן, שפירש מה שאמרו מסירה קונה ברה"ר כגון רקק מים שברשות הרבים, והיינו שאין מסירה קונה בה אלא כדרך משיכתה שהיא מונחת על גבי המים או ברקק מים. ונראה מדבריו, שלשיטת הרשב"ם גם מסירה אינו קונה בספינה אלא כשהיא במים, וכן מבואר **בסמ"ע** (סי' קצח ס"ק יט), שלשיטת הרשב"ם גם מסירה אינה קונה בספינה אלא במים. אמנם **בביאור הגר"א** (שם ס"ק יח) כתב, שהרשב"ם פירש ברקק מים רק משום קנין משיכה ולא לקנין מסירה, שאמרו בגמ' שספינה נקנית במסירה ולא במשיכה משום שהיא ברה"ר, על זה כתב הרשב"ם שהספינה עומדת ברקק מים, דאילו נמצאת על גבי קרקע גם בסימטא לא היתה נקנית במשיכה. **ובדרישה** (שם ס"ק יא) מבואר טעם הסוברים שגם מסירה אינה מועילה אלא כשהיא במים, לפי מה שיתבאר בסמוך שיטת

לפי מה שביאר הרשב"ם, שמה שאמרו בגמ' לת"ק שאותיות נקנות במסירה, הוא משום שלא שייך משיכה בשטר, יש לעיין א"כ איך לרבי נתן אמרו שאותיות נקנות במשיכה. אמנם **בעליות דרבנו יונה** מבואר, שבאמת הגמ' יכלה להקשות על מה שאמרו בדברי רבי נתן מדוע אותיות נקנות במשיכה, אלא שהיה ידוע לגמ' שבלאו הכי דברי רבי נתן צריכים תיקון. **ובריטב"א** כתב, שהלשון משיכה באותיות לרבי נתן הוא לאו דוקא, ונקט אגב ספינה.

*תוס' ד"ה ספינה

הטעם שמסירה אינה קונה בסימטא

הרשב"ם (ע"ב) כתב שמסירה אינה קונה בסימטא, כיון שאפשר לקנות שם במשיכה, וכתב שעיקר מסירה דרכה ברה"ר, ומשיכה דרכה בסימטא. **והתוס'** כאן הביאו וביארו דבריו, שמסירה אינה קונה בסימטא משום שהיא קנין גרוע, וכיון שאפשר במשיכה שהוא קנין טוב יותר, לא מועיל קנין מסירה. והביאו שיטת **ר"ת**, שאדרבה מסירה עדיפה ממשיכה, ובסימטא מועיל גם משיכה וגם מסירה [ולשיטתו, דעת הסובר שמשיכה אינה קונה בסימטא, אין זה משום שמועילה שם מסירה, שהרי לדעתו קנינים אינם מבטלים זה את זה, אלא משום שמשיכה מצד עצמה היא קנין גרוע, ולא תקנו שתועיל אלא באופן שאי אפשר בענין אחר, כגון במציאה ונכסי הגר.

הר"י מיגש כתב כשיטת הרשב"ם ולא מטעמו, אלא ביאר דלא מהני מסירה בסימטא משום דיש רשות להניח שם חפצים, וא"כ נמצא שמיד שהניח המוכר שם את הבהמה או הספינה נעשה מקום זה ברשותו, וקנין מסירה אינו קונה בתוך רשותו של מקנה, וברה"ר גם כשמניח בו חפץ לא נעשה המקום רשותו, ולכן מסירה קונה שם. וכן כתבו **התוס'** בקידושין (כה, ב) בשם **ר"ח כהן** [והנה לפי מה שהיתה הגמ' סבורה מתחילה, שמה שאמרו בברייתא שספינה נקנית במסירה היינו בסימטא, נמצא שמסירה קונה בסימטא, וביאר **הרשב"א** שלכך אין בסימטא

למשוך ולהגביה נקנים במסירה, וכן מבואר **ברמב"ם** (הל' מכירה פ"ג ה"ג).

ובשיטה מקובצת כתב בשם **הראב"ד**, שמדברי אב"י ור"ב נראה שכל דבר שאין דרכו בהגבהה וממילא נקנה במשיכה, דינו שיהא נקנה ברה"ר במסירה.

וביד רמה בסוף הסוגיה [וכן הביאו **הטור** (ס' קצח)] כתב, שקנין מסירה הנעשה באופן שרק אחוז בדבר הנקנה במצות המוכר, אין מועיל אלא בספינה וכיוצא בה, אבל אם מוסר לו המוכר מיד ליד, מועיל לקנות בכל דבר [ולפי זה ניחא מה שאמרו שמסירה קונה באותיות, שהיינו באופן שמוסר מיד ליד].

[**ובראשונים** כאן מבואר על פי הסוגיה בקידושין (כה, ב), שלהלכה מסירה קונה רק בספינה, ולא בשאר דברים אפילו בעלי חיים].

***גמ': משיכה קונה בסימטא ובחצר שהיא של שניהם**

הטעם שמשיכה אינה קונה ברה"ר

מבואר בגמ' שמשיכה אינה קונה ברה"ר, וטעם הדבר כתב **בר"י מיגש**, משום שמהות קנין משיכה הוא שמושך את הדבר הנקנה לרשותו, וכיון שאין לאדם לעכב חפציו ברה"ר, לא נחשב שמושך לרשותו. **ובעליות דרבנו יונה** כתב, שאין רשות למשוך ברה"ר. **וברשב"א** הביא את דברי הר"י מיגש, וכתב עוד טעם משום שהרבים מעכבים עליו מלמשוך.

גמ': מסירה קונה ברשות הרבים וכו' משיכה קונה בסימטא וכו'

מדוע לא תקנה משיכה ברה"ר משום קנין מסירה

מבואר בדברי אב"י ור"ב, שברה"ר מסירה קונה ומשיכה אינה קונה, ואם תאמר איך שייך לומר כך, הלא בכל משיכה יש גם פעולת קנין מסירה [לשיטת הראשונים שאין צורך במסירה מיד ליד]. ותקנה גם משיכה ברה"ר מדין קנין מסירה. **בר"י מיגש** מבאר, שכשהלוקח מושך הוא מגלה דעתו שרוצה לקנות במשיכה ולא במסירה, ומשו"ה אינו קונה מטעם

הרא"ש, שמשום כך מסירה קונה בספינה, שעל ידי שאוחז בה ומנענע כל דהו זזה ממקומה, וזה שייך רק כשהספינה במים].

תוס' ד"ה ואי

ממי שוכר את מקום הספינה בסימטא

בעליות דרבנו יונה מבואר שגם בסימטא שייך שכירות מקום מבני המבוי [**ובתוס' רי"ד** נראה, שבסימטא יכול לשכור את המקום המוכר, שאחר שהניח המוכר את הספינה במקום שהיא עומדת, יש לו רשות לעכב אותה שם ככל שירצה, והמקום שלו כל זמן שהוא משתמש שם, וכשהלוקח קונה את הספינה, גם שוכר ממנו את המקום, בכדי שהוא יוכל להמשיך להשתמש שם להנחתה].

***גמ': מסירה קונה ברשות הרבים**

באלו דברים מסירה קונה

הרשב"ם כתב כגון בספינה ובהמה גסה, מתבאר מדבריו שלא בכל דבר מסירה קונה, וכן כתבו **התוס'** (ע"א בד"ה אי) שרק ספינה ובעלי חיים נקנים במסירה, ולא שאר מטלטלין. **ובעליות דרבנו יונה** מבואר, שבבהמה מועילה מסירה משום שדרך לאחוז בה שלא תברח, ובספינה מועילה מסירה משום שאין דרך להכניסה לבית, אלא למוסרה ללוקח במקום שהיא עומדת והוא משאיר אותה שם, מה שאין כן בשאר מטלטלין, שהדרך להכניס לבית את מה שקונה, ומשום כך צריך בהם דוקא קנין הגבהה או משיכה [**והריטב"א** (ע"א) כתב הטעם שמסירה קונה בבהמה גסה משום שמסרכא, ובגמ' לקמן (פו, ב) מבואר שמטעם זה אין צריך הגבהה]. **והרא"ש** כתב, שבבהמה ובספינה המסירה היא כמשיכה, שכשאוחר בספינה ומנענע כל שהוא היא נדה על המים מחמת זה, וכן בבעלי חיים, ולפי זה דוקא בספינה מסירה קונה, ולא שאר מטלטלין אפילו כבדים.

והרמב"ן כתב, שספינה וכל כיוצא בה שאין הדרך

אמנם **בדבר אברהם** (ח"א סי' כא ס"ק טו) כתב בדברי היד רמה, שאין כוונתו שקונה מדין קנין יד, שהרי הגבהה הוא קנין בפני עצמו, וגם כשהחפץ רק מוגבה בכוחו ואינו מגביהו בידו ממש, הוא קונה מתורת הגבהה, וסיים שעדיין צ"ע. ובמילואים (שם ס"ג) נשאר בצ"ע על דברי התורי"ד, שמדבריו באמת נראה שהגבהה קונה מתורת יד, וזה לא יתכן שהרי קנין יד מן התורה הוא, וקנין הגבהה אינו קונה אלא מדרבנן, וכשם שתקנו שמישיכה קונה.

והאריך שם **בדבר אברהם** לבאר, שמה שאמרו בהגבהה שקונה בכל מקום, אין זה משום שקנין הגבהה עדיף מקנין משיכה, ולכן בהגבהה קונה אף שלא נכנס לרשותו, אלא שבהגבהה נחשב שהדבר הנקנה נכנס לרשותו, גם כשהוא מגביה ברשות מוכר, שכיון שהוא מוגבה על ידו, נחשב שנכנס לרשותו.

תוס' ד"ה ה"ק

יישוב קושית התוס' על רשב"ם

התוס' הקשו על מה שפירש רשב"ם שרשות בעלים היינו רשות מוכר, שא"כ איך מועילה שם מסירה. אמנם **ברמב"ן** כתב, שמצא מקצת ראשונים שכתבו שמסירה אינה קונה ברשות מוכר, משמע שאין הדין פשוט לו, ולפי זה יש לדון שדעת הרשב"ם שמסירה קונה גם ברשות מוכר. **והרש"ש** בב"ק (יא, ב) כתב בשיטת **רש"י** שם, שנראה שמסירה קונה ברשות מוכר [לפי מה שהגיה המהרש"ל ברש"י שם, ובכת"י יש שם גירסא אחרת ברש"י].

גמ': מר סבר קפידא

אם הקפידא היא דוקא במשיכה או שלא יהא קנין פחות טוב ממשיכה

בתוס' לעיל (ע"א) כתב, שלשיטת ר"ת שמסירה עדיפא ממשיכה, צריך לפרש שהקפידא היא שלא יקנה בקנין אחר, גם אם הוא עדיף ממשיכה. וביארו, שמה שקונה בשוכר את מקומו, אין זה משום שקנין זה עדיף מקנין משיכה, אלא משום ששכירות המקום

מסירה. **וברמב"ן** (לעיל עה, ב) כתב בתחילה, שלא אמרו שאינה קונה ברה"ר, אלא במשיכת בעל חיים באופן שקורא לה והיא באה או שמכישה במקל, שבמשיכה כזו אין פעולת קנין מסירה. ועוד כתב, שעל שאר מטלטלין שאין נקנין במסירה, וכדי לקנותם צריך בדוקא קנין משיכה, אמרו שמישיכה אינה קונה ברה"ר, אבל אותם שנקנין במסירה באמת אפשר לקנותם ברה"ר גם במשיכה, כיון שכלול בזה פעולת קנין מסירה.

*גמ': והגבהה קונה בכל מקום

גדר קנין הגבהה, ואיך קונה באויר רשות מוכר

הרשב"א מקשה מדוע מועילה הגבהה ברשות מוכר, הרי אויר חצר כחצר, וכשמגביה עדיין הדבר הנקנה נמצא ברשות מוכר. ואף כשמגביה באופן כזה שידו מפסקת בין הדבר הנקנה לקרקע החצר, משום שבגמ' בב"מ (קב, א) מבואר לדעת אביי, שאויר החצר כחצר גם כשכלי מפסיק. וכתב ליישב, שכיון שדעת אחרת מקנה, אין אויר החצר חשוב כל כך לעכב את קנייתו, מאחר שעקרו מקרקע החצר עצמה. **ובר"ן** כתב, שכיון שהחפץ מונח בידו, ידו קונה לו אף ברשות מוכר.

ביד רמה כתב, שכיון שהוא מגביה בידו, נחשב כמו שנכנס הדבר הנקנה לרשותו, משום שידו לא גרעה מחצירו. [כעין זה כתב **הרשב"א** בקידושין (כו, א), שהגבהה ברשות מוכר מועילה רק אם מגביה ממש בידו, אבל הגבהה מכוחו אינה מועילה כיון שסופו לנוח בחצר המוכר. **ובתורי"ד** (ע"א) כתב, שחפצים קטנים שאדם מכניס לתוך ידו כשמוסרים לו, בודאי נקנים גם בלא משיכה, שאם חצירו קונה לו ידו לא כל שכן, וזוהי הגבהה שאמרו שהיא קונה בכל מקום, וכתב שמועיל אפילו בחפץ גדול שאינו יכול להכניסו כולו בתוך ידו, וכל שכן בחפץ קטן שהוא תופס בתוך ידו.

ויש לעיין במה שנראה מדבריהם, שמה שאמרו הגבהה קונה בכל מקום, משום שנכלל בקנין יד.

כרבנן שלקנין שטר צריך כתיבה ומסירה, וגם לפרש איך כותבין את השטר לרבנן. שלדעת רבי הסובר שאותיות נקנות במסירה, אין צורך בכלום מלבד עצם המסירה, שמסירת השטר מתפרשת בסתמא כמסירת החוב הכתוב בו, היינו שיזכה בחוב שבשטר, ולא רק בתורת נייר לצור על פי צלוחיתו. ואילו לרבנן, מסירה לבדה מתפרשת שלא נמסר אלא הנייר עצמו ולא החוב הכתוב בשטר, ומשום כך צריך גם כתיבה שמפרש בה שמוכר לו גם את החוב הכתוב בשטר. אמנם **התוס'** כתבו צד אחד, שהנדון בין רב פפא לרב אשי הוא גם לדעת רבי הסובר שדי במסירה, אם על כל פנים צריך שיאמר 'קני לך איהו וכל שעבודיה', וכן מבואר **ברמב"ן** ועוד ראשונים.

והנה **הרשב"ם** לשיטתו כתב, שלדעת רב פפא אין אותיות נקנות במסירה, אמנם **התוס'** כתבו שאפשר שסובר שנקנות במסירה, ומה שאמר שצריך לכתוב 'קני לך הוא וכל שעבודא דביה', היינו בשטר ראייה על המכירה. **ובעליות דרבנו יונה** כתב, שבאמת גם לדעת רבי שייך לדון אם צריך לומר 'קני לך וכל שעבודיה', אבל כיון שרב פפא אמר שצריך לכתוב, מוכח שסובר כדעת רבנן שלקנין שטר חוב צריך כתיבה. **והרשב"א** כתב שאת לשונו של רב פפא 'צריך לכתוב', יש לפרש גם על אמירה, ומצינו אמירה שנקראת כתיבה.

*רשב"ם ד"ה ואמר

הטעם שהמקח בטל ומחזיר לו את הדמים

רעק"א בגליון הש"ס מציין לגמ' לקמן (עח, א), שם מבואר שבאונאה גדולה בכדי שאין הדעת טועה, מפרשים כוונתו לתת מתנה ואין בזה ביטול מקח, וא"כ קשה מדוע כתב הרשב"ם כאן שבטל המקח ומחזיר לו דמיו. אמנם **בעליות דרבנו יונה** מבואר, שכאן בודאי יש לתלות שכוונת הלוקח בנתינת דמים מרובים, היתה כדי ליזכות גם בחוב הכתוב בשטר, ומשום כך יש לנו לומר שהמקח בטל ומחזיר את דמיו.

וברשב"א כתב, שגם אם המוכר יודה שנתכוין לעשות

היא כעין משיכה, שמביא את הספינה לרשותו. אמנם **ביד רמה** כתב, שהקפידא היא דוקא על קנין גרוע ממנו, אבל על קנין יותר טוב ממשיכה אין לו קפידא. ומטעם זה מועיל מה ששוכר את מקומו, וכתב שמשום כך גם יקנה בהגבהה כיון שהיה עדיפה ממשיכה. אכן כתב, שאם יאמר המקנה שלא יקנה אלא במשיכה, אזי קפידא גמורה היא שיקנה רק במשיכה, ולא יקנה גם בקנין יותר טוב ממשיכה, ואף בשוכר את מקומו לא יקנה. [ויש לעיין בדבריו, שבתחילה מבואר בדבריו שקנין משיכה עדיף ממסירה, ומשום כך אמרו שכשאומר שיקנה הוי קפידא שלא יקנה במסירה, ובסוף דבריו מבואר שגם אם יאמר לו שיקנה במסירה, הוי קפידא שלא יקנה במשיכה, ורק אם ישכור את מקומו יועיל]. **ובהגהות אשרי** כתב, שר"י נסתפק באופן שאמר לו אחוז וקני וקנה במשיכה אם מועיל, משום שמשוה היא קנין יותר טוב ממסירה.

תוס' ד"ה וזמר סבר

יישובים על קושית התוס'

ברמב"ן כתב, שלפי מה שמבאר **הרשב"ם** 'מראה מקום הוא לו', כאומר לו שיכול מיד למשוך לרשותו משום שכבר הקנה לו במסירה, אין זה ענין למה שאמרו בעלמא 'מראה מקום הוא לו', שבעלמא הפירוש שרצון האומר שיעשה כמו שאמר, אלא שאינו מקפיד אם יעשה שלא בדקדוק, אבל כאן אנו מפרשים דבריו שלא כמשמעותם הפשוטה, שכלל לא התכוון לומר שיקנה בקנין משיכה. ועיין בדבריו מה שכתב עוד לבאר בענין אחר, מדוע אינו דומה למה שאמרו בעלמא 'מראה מקום הוא לו'. ולפי ביאורי הרמב"ן מיושבת קושיית התוס'.

גמ': אמר רב פפא וכו'

אם דברי רב פפא דוקא לדעת רבנן ששטר נקנה בכתיבה ומסירה או אף לדעת רבי

שיטת **הרשב"ם**, שכוונת רב פפא בדבריו לפסוק הלכה

על ידי כתיבה ומסירה, מכל מקום לא תקנו שיחול הקדש על החוב.

ובקצוה"ח (סי' סו ס"ק ב) הקשו על התוס', שבגמ' בפסחים מדובר במקדיש את גוף הקרקע שעתיד לגבות, ועל זה אמרו שם שכין שמכאן ולהבא הוא גובה, נמצא שבשעה שמקדיש אין הקרקע ברשותו ואינו יכול להקדישה, אבל את החוב עצמו יש לומר שיכול להקדיש. ועיין שם שהביא שיטת הרשב"א והריטב"א, שכשם שאפשר למכור שטר חוב, כך גם אפשר להקדישו.

***גמ': אמר אמימר הלכתא אותיות נקנות במסירה**

גדר הקנאת שטר חוב לדעת רבנן שאותיות נקנות בכתיבה ומסירה

הר"י מיגש כתב בדעת רבנן שהצריכו בהקנאת שטר חוב כתיבה ומסירה, שהמסירה מועלת לקנות את גוף השטר, והכתיבה מועלת לקנות את הזכות על החוב שיש בשטר. ופשטות לשונו נראה שקונה שני דברים בשני קנינים נפרדים, בנייר עצמו זוכה על ידי המסירה ואת החוב שבשטר קונה על ידי הכתיבה [ולעיל (עו), א] נתבאר שיטת הרשב"ם ותוס' והרמב"ן, שהטעם ששטר חלוק משאר מטלטלין, בכך שנקנה במסירה ולא במשיכה או הגבהה, משום שבמסירת השטר הוא קונה את החוב שבשטר, מתבאר מדבריהם שהמסירה קונה גם את גוף החוב ולא רק את הנייר. אמנם לפי שיטת רבנו יונה (שם) שמסירה קונה שטר חוב משום שיש בכללה גם קנין הגבהה, אפשר לומר שבאמת אין המסירה קונה אלא את גוף הנייר ולא את החוב.

ובעליות דרבנו יונה כתב בתחילה, שלהקנאת שטר חוב אין צורך דוקא כתיבה, ואפשר גם על ידי קנין סודר ומסירה, שכשם שכתיבה מועילה לזכות בחוב, כך יש לומר שקנין סודר יועיל לקנות את החוב, ואדרבה על ידי כתיבה היינו קנין שטר שמועיל רק לקנות קרקע, הוא יכול לזכות רק בשעבוד הקרקע, אבל על ידי קנין סודר שמועיל גם לקנות מטלטלין,

את המקח גם על החוב, כל שלא פירש בשטר שיזכה הלוקח גם בחוב, אין השטר יכול לזכות אלא כפי מה שכתוב בו, וכיון שלא מפורש בו שהמקח נעשה גם על החוב, אין כאן כתיבה לזכות בחוב.

עז, א

*תוס' ד"ה [לעיל] קני

קושיות האחרונים במה שכתבו שלא תקנו שיוכל המלוה להקדיש שטר חוב

בגליון הש"ס מקשה על מה שכתבו התוס' שלא תקנו שיוכל להקדיש, הרי המקור לדבריהם הוא מהגמ' בפסחים שהזכירו, ושם אמרו 'דזבין מלוה' הרי שיכול למכור, ובהכרח צריך לומר שלמכור החוב עצמו אינו יכול, אבל תקנו שיכול למכור את שטר החוב עם החוב, א"כ נאמר כך גם לגבי הקדש, שהמבואר בגמ' שם שאינו יכול להקדיש, היינו להקדיש את החוב עצמו, אבל להקדיש שטר חוב עם החוב הכתוב בו יכול.

ובחי' רבי ראובן (סי' יח ס"ק ה) כתב ליישב, לפי מה שיש לדון בגדר מכירת שטרות [ויבואר להלן], אם עיקר המכירה היא על השטר עצמו, ונכלל במכירה גם החוב הכתוב בשטר, או שעיקר המכירה היא על החוב עצמו, והדרך למכור את החוב הוא ע"י מסירת השטר. ויש לומר בשיטת התוס', שעיקר המכירה היא על החוב עצמו, והדרך למכור את החוב הוא ע"י מסירת השטר, ואם במכירת שטר חוב להדיט הצריכו כתיבה ומסירה, הרי שבמקדיש כיון שאמירתו לגבוה כמסירתו להדיט, אמירת ההקדש לבדה אלים כמו כתיבה ומסירה של השטר, והיה צריך להיות הדין, שכשם שבהדיט חלה הקנאת החוב על ידי כתיבה ומסירת השטר חוב, כך בהקדש באמירה לבד יחול הקדש על החוב, וממה שמבואר בגמ' בפסחים, שהקדש של המלוה על נכסי הלוא לא חל, הוכיחו התוס' שאף שתקנו שתועיל הקנאת חוב בהדיט

***גמ' שם**

לרבנן שאותיות נקנות בכתיבה ומסירה, אם צריך
שהמוכר ימסור ללוקח את הכתיבה

בשו"ע (סי' סו סעי' ב) כתב, יש מי שאומר שצריך שיבוא הכתיבה ליד הלוקח, **ובש"ך** (שם ס"ק יא) כתב שלא מצא מי שכתב כן, אלא שמסברא יש לנו לומר כך, שכשם שקרקע שנקנית בכתיבה, אינה נקנית אלא אם בא השטר ליד לוקח, כך גם באותיות מאחר שאינם נקנים אלא בכתיבה, לא יזכה הלוקח בחוב שבשטר עד שתבא הכתיבה לידו. **ובחידושי רבי ראובן** (שם ס"ק ג) כתב, שלדעת הרא"ש שעיקר הקנין נעשה ע"י הכתיבה, בודאי צריך שתבוא הכתיבה ליד הלוקח, אבל לדעת רבנו יונה שהצורך בכתיבה הוא רק בכדי לפרש ולכלול את החוב במכירה, יש מקום לומר שדי בכך ואין צורך שכתובה זו תבוא ליד הלוקח, משום שעל ידי הכתיבה כבר התפרש, שקנין המסירה אינו רק על הנייר אלא גם על החוב עצמו.

תוס' ד"ה אמר

יישוב קושית התוס' מהגמ' בסנהדרין

בתוס' רי"ד כתב כשיטת הרשב"ם שלהלכה אותיות נקנות במסירה, ומה שהקשו התוס' מהגמ' בסנהדרין (לא, א) שאמר רבא לרב נחמן כמאן כרבי, כתב התוס' רי"ד שרבא רק רצה לחקור את רב נחמן מאיזה טעם אמר דבריו, אם זהו משום שסבר כרבי, ורב נחמן השיב לו שגם לרבנן אתי שפיר.

***רשב"ם ד"ה חוזר**

אם חוזר בשטר גם כשקנו מידו מתחילה

בשו"ת הרשב"א (ח"ב סי' ת) הביא את דברי הרשב"ם, שעל אף שסתם קנין לכתיבה עומד, מכל מקום אם חוזר בו אין כותבין שטר, וכתב על זה הרשב"א שאפשר שאינו כך, אלא כל שקנו מידו אינו יכול לחזור בו, שטעם מה שאמרו בגמ' שאם חוזר בו אין

הוא יכול לזכות גם בשעבוד של מטלטלין. אך רבנו יונה הקשה על זה, הרי קרקע נקנית בכסף, א"כ בשעבוד הקרקע יכול לזכות גם על ידי מעות המכר, ומדוע צריך כתיבה. על כן כתב, שמעיקר הדין אי אפשר כלל להקנות את שעבוד הקרקע, משום שאי אפשר למכור דבר שאינו ברשותו, ומה שהקנאת שטר חוב מועילה היא תקנת חכמים, וכפי המבואר ברי"ף שמשום כך יכול המוכר לחזור ולמחול [וכמו שהביאו התוס']. ומה שהצריכו לזה כתיבה מלבד המסירה, כיון שאם לא יפרש שמקנה גם את החוב שבשטר, יהיה קנינו רק בנייר לצור על פי צלוחיתו, שהרי החוב עצמו אינו דבר הנמסר, וכדי שגם החוב יהיה בכלל המכר, צריך שיפרש שגם את זה הוא מוכר, ואין די שיפרש בדיבור שמקנה גם את החוב, שעל זה אמרו בגמ' 'מילי במילי לא מקניין'. נמצאת דעת רבנו יונה, שהכתיבה נצרכת בכדי לכלול את החוב בקנין של מסירת השטר.

אמנם **הרא"ש** (סוף סי' ד) כתב, שלמ"ד אין אותיות נקנות במסירה, עיקר הקנין הוא הכתיבה שהיא מעשה ולא מילי בעלמא, ומכל מקום צריך גם מסירת השטר ואין די בכתיבה לבד, כדי שיהיה קנין אלים.

ובחידושי רבי ראובן (סי' יח) כתב, שלדעת הרא"ש עיקר תקנת חכמים במכירת שטרות, היא שמוכר את עצם החוב והשעבוד, אלא שפעולת הקנין נעשית בשטר החוב, למ"ד אותיות נקנות במסירה על ידי מסירת השטר חוב, ולמ"ד בכתיבה ומסירה שייך לומר שעיקר הקנין נעשה על ידי הכתיבה, בה הוא מפרש שמקנה את עיקר החוב והשעבוד. אבל לשיטת רבנו יונה, אפשר לומר שעיקר הקנין נעשה על השטר חוב, ומשום כך עיקר הקנין לעולם הוא מסירת השטר, ותקנו חכמים שאפשר יהיה לכלול בקנין הנייר גם את הקנאת החוב [ועיין שם שהביא את מה שכתב הפני יהושע, שעיקר מכירת שטרות היא כמכירת מטלטלין, משום שעיקר הקנין נעשה על הנייר עצמו שהוא מטלטלין, ונכלל בזה גם הקנאת החוב עצמו].

הט"ו), שכיון שמתחילה אמר להם לכתוב, יכולים לכתוב מכח מה שאמר להם מתחילה, גם אם עכשיו אינו רוצה, משום שהם מעידים על מה שאמר להם מתחילה, וזה אינו בטל גם עכשיו כשאינו רוצה, ולכן רק חוזר בו מחמת הפסד לא יכתבו, שכיון שיש סיבה שלא לכתוב בטל ציויו הראשון. **ובברכת שמואל** (סי' נח) כתב בשיטת התוס', שכל שהשטר הוא רק ראייה על מה שכבר היה, ואין בו חלות, אין צורך בדעת המתחייב.

*תוס' שם

שיטות הראשונים שיכול לחזור רק בשטר שיש בו אחריות, וטעמיהם

התוס' בכתובות (נה, א) כתב בשם **ריב"ם** שפירש בשם **ריב"א**, שהמבואר כאן שחוזר בשטר, הוא דוקא בשטר מכר שיש בו אחריות, ומשום שהמוכר אינו רוצה שיהיה עליו שעבוד בשטר שגובה מלקוחות, אבל בשטר מתנה שאינו גובה ממשועבדים, ושימוש השטר הוא רק לראיה, אינו יכול לחזור בו. אחר זה הביאו התוס' שיטת **ר"ת**, שגם בשטר מתנה יכול לחזור בו, מהטעם שכתבו התוס' כאן.

ובעליות דרבנו יונה כתב, שאין המוכר נחשב 'מתחייב' אלא באופן שהשטר מעיד על אחריות נכסים, שכיון שהנכסים עדיין של המתחייב, ועל ידי השטר מתאפשר לגבות ממנו, נמצא שבשטר יש עדות חיוב על המתחייב, אבל שטר בלא אחריות שמעיד רק על הקנאת הקרקע, אין זה נחשב עדות כנגד המתחייב, שהרי באותה שעה באמת השדה כבר אינה שלו, א"כ אין מעידין עכשיו על דבר שהוא חובה בשבילו, ומה שמעידים בשטר על כך שהיתה הקנאה, אינו סיבה שיחשב הוא 'מתחייב' בשטר זה, כיון שכבר היה.

תוס' שם

ביאור שיטת ר"ת שבשטר מכר אינו יכול לחזור משום שעל דעת כן נתרצה

כותבין, הוא משום ששטר שנעשה לא מדעת המקנה אינו שטר,

כיון שהשטר צריך להיות מדעת המתחייב דומה ל'ספר המקנה', וכשקנו מידו כבר משעת קנין צריכים הם לכתוב את השטר, והרי זה 'שטר מקנה', וכך גם מבואר בדבריו במקום אחר (ח"א סי' אלף לד). **ובאורים** (סי' לט ס"ק יט) העיר בדברי הרשב"א, שאף אם נאמר שכיון שקנו מידו שוב אינו יכול לחזור בו, משום שמיד נתחייבו לכתוב את השטר, סוף סוף כשכותבין עתה אין זה מדעת המתחייב, ושטר שאינו מדעת המתחייב אינו שטר, וכתב שתקנת חכמים היא שיכתבו שטר אף שלא מדעת המתחייב. אמנם **באמרי בינה** (דיני הלואה סי' ו) מעיר, שלשון הרשב"א הוא שאחר שקנו מידו ומחויבים לכתוב שטר נחשב 'שטר מקנה', ולא שהשטר חל מתקנת חכמים [ועיין בסמוך בדברי התוס' שנתבאר דברי **המשנה למלך**, שכל שאומר מתחילה לעדים שיכתבו שטר, גם אח"כ חוזר בו אין זה מבטל את צויו הראשון, ויכולים לכתוב מכח צויו הראשון, ויחשב שטר מדעת המתחייב].

*תוס' ד"ה חוזר

אם יכול לחזור בשטר גם כשאין לו פסידא

הרמב"ן (בסוף דבריו כאן) כתב, שגם באופן שאין למוכר או לנותן מתנה שום הפסד בכתבת השטר, מכל מקום יכול הוא לחזור בו ולומר שלא יכתבו את השטר, משום ששטר אינו מועיל אלא כשנעשה מדעת המתחייב, וכיון שעכשיו אינו רוצה שיכתבו, נמצא שהשטר ייעשה שלא מדעת המתחייב, ואין לו תורת שטר. ובקידושין (כז, א) הביא הרמב"ן את דברי **רש"י** שם, שכתב שחוזר בשטר היינו שאומר שאין רצוני שיהיה לו ראייה בידו, ופירש דבריו כמו שנתבאר, שכל שטר שאין המתחייב מתרצה בו, אין לו תורת שטר.

ובביאור שיטת התוס' שאם אין למקנה פסידא בכתבת השטר, אפשר לכתוב גם אם עכשיו אומר שלא יכתבו, כתב **במשנה למלך** (הל' מכירה פ"ו

כן באופן שמקנה לו את השטר באיזה קנין, אבל אינו מוסר אותו ליד הקונה, אין הלוקח זוכה בזכות הכתובה בשטר, עד שיאמר לו בפירוש 'קנה אותו וכל שעבודו'. אבל באופן שלא ימסור ללוקח את השטר, אלא רק יקנה לו את השטר באיזה קנין, לא יזכה הלוקח בזכות הכתובה בשטר, בלא שיאמר לו שיקנה את השטר וכל שעבודו. על כן מקשה הגמ', ששטר כזה גם בקנין אגב אינו יכול להקנות, שכיון שצריך לפרש 'קנה אותו וכל שעבודו', גם אם יפרש בעל פה לא יועיל, משום שמילי אינם נקנים במילי.

והרשב"א כתב, שמה שאמרו בשטר הכתוב על שם המלוה או הלוקח, שדי להקנותו במסירה לבד ואין צריך גם כתיבה, היינו דוקא כשמתחילה נכתב כדי ליתנו מיד למלוה או ללוקח, שכיון שעם שטר זה נשתעבד ונתחייב הלוה או המוכר, הרי שמיד עם כתיבת השטר זכו המלוה והלוקח בשטר ובכל מה שכתוב בו, ולכן אין צורך בכתיבה נוספת. אבל באופן האמור כאן, שהם כותבין את השטר למוכר בכדי שיהיה לו שטר אם יתפייסו על המקח, יש לדון שטר זה כמו כל מכירת שטרות שצריך גם כתיבה, ואין די במסירה לבדה. וכתב לפי זה, שכל שטר שלא נכתב מתחילה על דעת למסרו מיד למלוה או ללוקח, לא יזכה בו המלוה או הלוקח אלא בכתיבה ומסירה, ולא יהיה די במסירה לבד [**והר"ן** כתב, שזה נכון בשטר שיחול רק בזמן שהמוכר ימסור אותו ללוקח, אבל בשטר שעשו קנין שכשימסור אותו יחול שעבודו משעת כתיבה, הרי הוא דומה לשטר שדעתו ליתן מיד ללוקח, שזוכה בו משעת כתיבה וקנינו במסירה בלא כתיבה].

[**והריטב"א** כתב, שבגמ' כאן לא מדובר בשטר שנכתב על שם הלוקח, אלא שהמוכר קנה את השדה מראובן, שכתב שטר מכירה שהוא מוכר את השדה לשמעון, ואותו שמעון בא עכשיו למכור את השדה שקנה ללוי, ובא ליתן לו את השטר שכתב לו המוכר שלו על שמו, ולכן צריך להקנותו כתיבה ומסירה].

על שיטת ר"ת שהביאו התוס', שבשטר מכר אינו יכול לחזור בו, משום שעל דעת שיכתוב לו שטר נתרצה הלוקח במכר, הקשה **הרא"ט**, מה בכך שעל דעת זה נתרצה, הלא גם אם יתנה בפירוש שאינו קונה אלא א"כ יכתוב את השטר, זכותו של המוכר לחזור בו מלכתוב את השטר, והתנאי יועיל רק שגם הלוקח יוכל לחזור בו מהמקח, אבל אין התנאי מחייב את המוכר לכתוב שטר. **ובפלפולא חריפתא** (ס"ק ה) מבאר בשיטת ר"ת, שבאופן שהלוקח הוא שהתנה שהמוכר יכתוב שטר והמוכר נתרצה בזה, כבר ניתן ביד העדים הכח לכתוב את השטר, ולכן אין המוכר יכול לחזור בו [ולעיל נתבאר דברי המשנה למלך, שאפשר לכתוב שטר מכח מה שאמר להם מתחילה לכתוב, גם אם עכשיו הוא חוזר בו, משום שעל כל פנים הם עדים על מה ששלחם מתחילה].

תוס' שם

יישוב קושית התוס' ממי שאיבד שטר

התוס' הקשו מדוע באבד שטרו כותבין לו שטר אחר, ולא חיישינן שמא לא ידעו העולם שנכתב על מכירה שכבר היתה, ויטעו לומר שהוא מוכר עוד שדה או שזה שטר חוב. **ובתוס'** בכתובות (נה, א) תירצו, שמשום חשש זה לבד, אין לנו להפסיד את המאבד מזכותו שכבר היתה לו בשטר.

עז, ב

*תוס' ד"ה נקנה

שיטות הראשונים בביאור קושית הגמ', ומאידה טעם אין צריך כתיבה להקנות השטר

ביד רמה ובעליות דרבנו יונה ביארו בקושית הגמ' על דרך שביארו התוס', שמה שמועילה מסירה בלא כתיבה, להקנות שטר הכתוב על שם הלוקח, היינו דוקא באופן שהמקנה מוסר לו את השטר, שנחשב כמוסר לו את השטר עם הזכות הכתובה בו, ולכן אין צורך שיאמר לו 'קנה אותו וכל שעבודו'. מה שאין

***גמ': אגב שאני וכו'**

אם קנין אגב מועיל גם בלא כתיבה

הרי"ף כתב, שאף שלהקנאת שטרות אין די במסירה לבד וצריך גם כתיבה, מכל מקום קנין אגב לבד מועיל, ולשיטתו כך מתבאר תירוץ הגמ' כאן 'אגב שאני', שמועיל לקנין שטר גם בלא כתיבה. אמנם **דעת רבנו חננאל**, שאגב מועיל לקנין שטר במקום קנין מסירה, ומלבד זה צריך כתיבה, **וברא"ש** מבאר בדעת רבנו חננאל, כפי שביארו התוס' את קושית הגמ', שהמקשן היה סבור שאגב הוא קנין גרוע, ואם אגב מועיל בשטר שנכתב על שם הלוקח או המלוה, כמו כן תועיל מסירה שהיא קנין טוב, אף בשטר שנכתב שלא על שם הלוקח או המלוה, ועל זה מתרצת הגמ' שאגב הוא קנין אלים כמו מסירה, ומהיכי תיתי לומר שתועיל מסירה יותר ממנו, נמצא שלא אמרו בקנין אגב שמועיל לבד בלא כתיבה, אלא בשטר שנכתב על שם הלוקח או המלוה, אבל במכירת שטר שלא נכתב על שם הלוקח, בודאי צריך כתיבה גם אם מקנה לו באגב.

מתני': הדמים מודיעין

באיזה שיעור הפרש הדמים מודיעין

הרשב"א כתב בשם **הראב"ד**, שלא אמרו דמים מודיעין, אלא באופן שיש בהפרש הדמים שיעור ביטול מקח, **והריטב"א** כתב, שיש אומרים דוקא בכדי שאין הדעת טועה, ונראין דבריו.

גמ': באדוקין בו

הטעם שבאדוקין קונה אף לרבנן

הרמב"ן ביאר הטעם שקונה, משום שבאדוקין יש לומר שגם לרבנן הדמים מודיעין. אמנם **הרשב"א** כתב בשם **הראב"ד**, שכיון שהפרדות קשורות בקרון הרי הם מכלל הקרון ונמכרות עמו, כמו מכתשת קבועה בבית שנמכרת בכלל הבית, ולפי זה באדוקין קונה את הפרדות בכלל הקרון גם בלא שהדמים

מודיעין [כגון שלא פסקו דמים, אלא אמרו שיתן כפי השומא בשוק].

גמ' שם

מה דין צמד ובקר כשאדוקין בו

ברשב"ם מבואר שבצמד ובקר הדין שוה באדוקין ובשאינם אדוקין, ואין מועיל אדוקין לומר שאם מכר את הצמד מכר גם את הבקר. וכן כתב **היד רמה** שאם מכר את הצמד לא מכר את הבקר גם כשאדוקין בו, וביאר שדוקא בקרון ופרדות יש לומר שהפרדות טפלות לקרון, משום שאי אפשר להשתמש בקרון בלא פרדות, אבל הבקר אינו טפל לצמד, כיון שהבקר אינו משמש את הצמד, אלא להיפך הצמד משמש את הבקר. עוד כתב, שגם אם ימכור את הבקר אין הצמד טפל לו ואינו בכלל המכירה, שאפשר שצריך את הבקר לשחיטה ואין הצמד משמש הבקר. אמנם כתב, אם יפרש שקונה את הבקר לחרישה והצמד אדוק בו, אזי יקנה גם את הצמד שהוא טפל לו. **ובר"י מיגש** כתב, שגם בבקר וצמד כשאדוקין בו קנה שניהם.

***גמ': לא צריכא באתרא וכו'**

אם מחלוקתם גם כנגד לשון רוב בני אדם או דוקא כשאין רוב

בעליות דרבנן יונה מבואר, שמחלוקת ר' יהודה ורבנן באופן שלא ידוע לנו לשון רוב בני אדם, אבל באופן שרוב בני אדם קורין לבקר בקר ולצמד צמד, גם ר' יהודה מודה שאין אומרים הדמים מודיעין. אמנם **ברשב"א** מבואר, שמחלוקתם דוקא באופן שהרוב קורין לבקר בקר ולצמד צמד, שלדעת ר' יהודה הדמים מודיעין שהוא מהמיעוט, ולדעת רבנן אין הדמים ראייה להוציא מלשון הרוב, ונראה שאם אין רוב שקורין לבקר בקר ולצמד צמד, מודין רבנן שהדמים ראייה. **ובתוס'** לקמן (צב, א) הביאו שני גירסאות בגמ' כאן, אם רבנן חולקים רק כשרוב קורין לבקר בקר ולצמד צמד, או גם כשאין רוב. **ובריטב"א**

גמ': וכי תימא ביטול מקח לרבנן לית להו

ביאור דעת רבנן לפי קושית הגמ'

הרשב"ם מבאר, שמא לרבנן גם בעלמא יש רק איסור אונאה, ולא דין ביטול מקח או חזרת אונאה. **ובפירוש רבנו חננאל** מבאר, שמא לרבנן אין דין אונאה בבהמה. **וברמב"ן** מביא פירוש רבנו חננאל, שבצמד לדעת רבנן אין דין אונאה, משום שאדם נצרך לו הרבה, ופעמים שנוח לו ליתן גם יותר מכדי דמיו, וסברא זו דוחה הגמ' שאפילו ר' יהודה לא אמר כן אלא בבהמה ומרגלית, וגם בזה חכמים חולקים עליו.

רשב"ם ד"ה בכדי

כאיזה תירוץ בגמ' קי"ל

הרשב"ם כתב שמסתבר כתירוץ אחרון בגמ', וכן מבואר בעוד **ראשונים**, אמנם **הרשב"א** הביא **שבפירוש רבנו חננאל** לקמן (צב, א) נראה שנוקט כתירוץ ראשון.

גמ': דאע"ג דאמר ליה חמור וכליו וכו'

מדוע אף שפירש שמוכר גם את כליו של המוכר, לא קנה שק ודסקיא

בעליות דרבנו יונה (בסוף הסוגיה ב'עלה בידינו') כתב, שעל אף המבואר במשנה לעיל (סד, א) על המשייר בפירוש בור ודות, שמתפרשים דבריו להוסיף שמשיר גם דרך לבור ודות, משום שהבור והדות עצמם בלאו הכי משוירים גם אם אינו אומר בפירוש, ועל כורחך כוונתו במה שפירש להוסיף שיר דרך, מכל מקום על המפרש שמוכר חמור וכליו, לא נאמר שבא להוסיף גם שק ודסקיא אלא רק אוכף ומרדעת, אף שהאוכף והמרדעת בכלל מוכר החמור גם כשאינו מפרש שמוכר כליו. וטעם החילוק, שלגבי שיר אין דרך המוכר לשייר בפירוש מה שבלאו הכי אינו בכלל המכר, לכך יש לתלות שבא להוסיף ולשייר גם דרך, אבל דרך המוכר לפרש מה הוא מוכר, גם דברים שמצד הדין הם בכלל המכר, שכיון שהלשון 'חמור'

מבואר, שאפילו אם מיעוט קורין לבקר בקר ולצמד צמד, לדעת רבנן אין הדמים ראייה, משום שאין הולכין בממון אחר הרוב, ויכול המוכר לומר שהוא מהמיעוט שקורין כן, ולא מכר אלא הבקר או הצמד.

גמ' שם*

איך הדין לרבנן באופן שכולם קורין לפעמים לבקר צמד

ברשב"ם ועוד **ראשונים** מבואר, שבאופן שכל בני אדם לפעמים קורין לבקר צמד, מודים רבנן שהדמים ראייה. אמנם **ברמב"ן** מבואר, שלפי תי' הגמ' מדובר באופן כזה שכולם קורין לפעמים לבקר צמד, ואף על פי כן לדעת רבנן לא קנה משום שלבקר יש שם בפני עצמו, ואף הדמים אינם מודיעין.

גמ' שם

איך הדין לרבנן כשהלוקח מוחזק בדמים

הרשב"ם פירש הטעם שלרבנן אין אומרים הדמים ראייה [ולא קנה גם את הצמד או את הבקר], משום שמעמידים הממון בחזקת בעליו, נראה דעתו שמדובר באופן שהלוקח כבר נתן דמים, והרי המוכר מוחזק בהם ומעמידים הממון בחזקתו, אבל אם עדיין לא נתן הלוקח דמים, הרי שהוא המוחזק ואין מוציאין ממנו עד שיקנה גם את הצמד או את הבקר [וכן מבואר **בתוס'** בב"ק (כו, א), על הנדון בגמ' שם אם מכר כד או חבית, שאם הלוקח מוחזק בדמים יכול לטעון שנתכוון לקנות חבית, ואם המוכר מוחזק בדמים יכול לטעון שנתכוון לקנות כד]. אמנם **הרמב"ן** כתב, שבכל ענין לדעת רבנן אין אומרים הדמים מודיעין, ומחייבין את הלוקח ליתן דמים אף אם לא נתן. וטעם הדבר מבואר **ברשב"א**, שכיון שהמוכר מוחזק בבקר ובצמד והלוקח בא לקנות ממנו, אילו נתכוון הלוקח לקנות שניהם היה לו לפרש, וכל שלא פירש אין בכלל המקח אלא מה שאמרו, אם צמד או בקר.

תוס' ד"ה אבל

טעם החילוק בין אוכף ומרדעת שאינם מונחים על החמור לבין פרדות שאינן אדוקין בקרון

בעליות דרבנן יונה הביא שיטת התוס', שהטעם שמכורין אפילו כשאינם מונחים על החמור, משום שהחמור אינו ראוי לשימוש בלא אוכף ומרדעת, ולכן הם לעולם מכורים בכלל החמור. ומה שמבואר לעיל, שאם מכר קרון לא מכר פרדות כשאין אדוקין, אף שגם הקרון אינו ראוי להשתמשות בלא הפרדות, זה משום שהפרדות כן ראויות לשימוש בלא הקרון, ומשום כך אינם טפלות לקרון לימכר עמו כל זמן שאינם אדוקין בו, מה שאין כן אוכף ומרדעת אינם ראויים לשימוש כלל אלא על גבי החמור, ולכן לעולם הם בכלל מכירת החמור.

עה, ב

גמ': רבי יהודה אומר וכו'

אם הלכה כר' יהודה באומר 'חמורך זה'

הרי"ף לא הביא את המימרא של רבא על דברי ר' יהודה, וכתב **הרשב"א** שנראה שהרי"ף סובר שאין הלכה כר' יהודה, וכן כתב **היד רמה** שאין הלכה כר' יהודה, וביאר טעמים של חכמים החולקים עליו, משום שגם 'חמורך זה' אינו לשון מיותרת, והוצרך לפרש בכדי שלא יאמר שיש לו חמור אחר ואותו מכר לו.

אמנם **בעליות דרבנן יונה** כתב, שכיון שרבא מפרש את דברי ר' יהודה, ולא פירש טעמים של חכמים שחולקים על ר' יהודה, נראה שרבא סובר כר' יהודה וכך הלכה. עוד כתב שממה נפשך כך צריך לפסוק, שהרי אם נאמר שנחום וחכמים חולקים באין עודן עליו, אבל בעודן עליו גם לדעת חכמים מכר השק ודסקיא, א"כ ב'חמורך זה' בודאי הכל מכור [כר' יהודה] כיון שעודן עליו, ואי נאמר שחכמים חולקים גם בעודן עליו, א"כ יש לומר שר' יהודה לא בא לחלוק על חכמים אלא לפרש שיטתם, שיש אופן בעודן עליו

מצד עצמו אינו כולל את 'כליו', נח למוכר לפרש שגם כליו של החמור בכלל המכר. ו**בנמוקי יוסף** כתב לחלק, שבאמת יש לומר ששיוור בור ודות כולל גם את הדרך הנצרכת להם, אלא שמוכר בעין יפה מוכר, ומשום כך כל שהמוכר אינו מפרש שמשיר דרך, אנו תולים שמכר את השדה בעין יפה ולא שיר לעצמו דרך, וכשמפרש שמשיר בור ודות אנו תולים כוונתו לשיר גם דרך, משום שכך היה ראוי מתחילה לשיר גם דרך יחד עם הבור והדות. מה שאין כן לגבי חמור, בסתמא אין לומר שגם השק ודסקיא יהיו בכלל המכר, מאחר שעיקר שימוש החמור עומד לרכיבה, לכן גם כשמפרש שמוכר כליו, עדיין אין לפרש כוונתו שגם השק והדסקיא יהיו בכלל המכר.

אמנם **הריטב"א** כתב, שיש נפקא מינה במה שהוסיף המוכר 'כליו', באופן שהאוכף והמרדעת המונחים על החמור אינם של מוכר, שאילו היה מוכר בסתם ולא מפרש שמוכר 'כליו', אינו מחויב להשלים לו אוכף ומרדעת, ועכשיו שפירש חייב לתת לו אוכף ומרדעת משלו.

גמ': בעודן עליו מחלוקת

טעם החילוק בין שק ודסקיא שעל החמור לבין פרדות אדוקין בקרון

הרשב"א מעיר, על הצד בגמ' שהמחלוקת היא בעודן עליו, מאי שנא ממה שאמרו בגמ' לעיל, שאם הפרדות אדוקין בקרון גם הם בכלל המכר. וכתב שלפי מה שנתבאר לעיל שיטת **הרמב"ן**, שהפרדות בכלל המכר משום שהדמים מודיעין אפשר לחלק, שאין הפרש גדול בדמים אם השק והדסקיא כלולים במכר, ולא שייך לומר דמים מודיעים, ולכן אינם בכלל המכר אף כשעודן עליו. ולפי מה שנתבאר לעיל שם, שפרדות אדוקין בקרון נמכרים עמו גם בלא דמים מודיעין, יש לחלק שהקרון אינו ראוי לשום השתמשות בלא הפרדות, מה שאין כן חמור ראוי לרכיבה גם בלא שק ודסקיא.

שהכל מכור כגון שאמר 'חמורך זה', ושפיר יש לפסוק כמו שפירש ר' יהודה בדעת חכמים.

רשב"ם ד"ה מכר כוורת

מכר דבורים או יונים אם מכר כוורת או שובך

מה שכתב הרשב"ם 'וכן כולך', נראה לפרש שאם מכר דבורים גם כן לא מכר כוורת ואם מכר יונים לא מכר שובך. אמנם הרא"ש מביא תוספתא, שאם מכר דבורים מכר כוורת ואם מכר יונים מכר שובך, וכתב הטעם שהמשייר כוורת או שובך לעצמו, אין דעתו למכור את כל הדבורים ואת כל היונים, ואם מכרם הרי זה סימן שאינו מתכוון לשייר את הכוורת או השובך [ובב"ח (סי' ריג) כתב שנראה שהרשב"ם מודה לרא"ש, באופן שמפרש שמוכר את כל הדבורים והיונים, ולא כתב באופן בזה]. והריטב"א לקמן (עט, ב ד"ה מתני') כתב, שנראה שהתוספתא משובשת, ומכר יונים לא מכר שובך.

עט, א

גמ': ולא לבדק הבית

אם הדבר עצמו אינו ראוי לבדק הבית או גם דמיו

ברשב"ם מפרש, שאינו ראוי לבדק הבית היינו השימוש בדבר עצמו, אבל ראוי למוכרו וליקח בדמיו דבר שצריך לבדק הבית, וכן כתב הר"י מייגש בפירוש אחד. אמנם כתב עוד פירוש, שאינו ראוי לבדק הבית, היינו שגם דמיו אינם ראויים, וכגון זבל של אשפה שבזיון הוא למוכרו וליקח בדמיו דבר לבדק הבית, ודומה ל'מחיר כלב' שאסרה תורה. ואף שאינו ראוי מכל מקום מבואר במתני' שמועלין בזה, משום שמחמת הבזיון אין מוציאין דמיה לבדק הבית, ואין זו סיבה לעכב שלא תחול הקדושה בדבר מצד עצמו.

*תוס' ד"ה ואין

שיטות הראשונים בטעם שאין מועלין בהן

מבואר בתוס' הטעם שאין מועלין, משום שגם הנכנס לחצר הקדש אין ההקדש זוכה בו כיון שאין יד להקדש, וכן מבואר ברשב"ם (ד"ה הכי קאמר). אמנם הרמב"ן כתב, שגם אם נאמר שהקדש קונה בחצר, מכל מקום אין מעילה במה שנקנה להקדש בחצר, וטעם הדבר מבואר בעליות דרבנו יונה, שדין מעילה שייך רק במה שהוקדש בפה, אבל מה שנעשה של הקדש בלא קדושת פה אין בו מעילה, והביא ראיה לזה מדעת רבי יהודה שאין מעילה בגידולין, והטעם משום שלא הוקדשו בקדושת פה. והריטב"א מוסיף, שגם לדעת רבי יוסי שיש מעילה בגידולין, זה משום שהם יוצאים מהשדה ומהאילן, ונכללים בקדושת הפה שהקדיש את השדה והאילן [עוד טעם כתב, שודאי דעת המקדיש שדה ואילן גם על הגידולין שיבואו שיהיו בכלל ההקדש, שידוע שסופן לבוא וכוללן בהקדשו, וצ"ב בטעם זה, שהרי סוף סוף אינם קדושים מחמת דיבורו, אלא משום שגדלו מקרקע של הקדש]. אבל דבר שהקדש זוכה בו מטעם חצר, אינו שייך להקדש החצר עצמה, ומשום כך לכו"ע אין בזה מעילה [ובקצות החושן (סי' ר ס"ק א) כתב מקור שלדין מעילה צריך קדושת פה, מהמבואר בזבחים (מה, א) שאין מעילה בקדשי נכרי, כיון שאין בהם קדושת פה של ישראל. ובשיטת התוס' שביארו הטעם שאין מועלין משום שההקדש לא זכה, ומשמע שאילו זכה ההקדש יהיה בזה גם מעילה, צריך לומר שרק בקדשי מזבח אמרו שאין מעילה בהקדש נכרים עיי"ש, ובקובץ שיעורים (אות רצה) כתב שיש לומר שהקדש נכרי גרע].

ובשיטת הרשב"ם ותוס', שביארו הטעם שאין מועלין משום שההקדש אינו זוכה בחצר, ולא ניחא להם לפרש משום שלא הוקדש בפה, כתב בקובץ שיעורים (אות רחצ) שאף שמדעת רבי יהודה שאין מעילה בגידולין מוכח שצריך קדושת פה, הרי שמאידך רבי יוסי שאמר יש מעילה בגידולין בהכרח סובר שאין צורך בקדושת פה [ולא ניחא להם בחילוקו של הריטב"א], ומכל מקום גם רבי יוסי מודה שאין

הקדש, וגם את המבואר שם בגמ' טעמים של חכמים שמיוחו בידם, שאף שאין בהם מעילה מכל מקום יש בזה איסור, פירש במנחת ברוך שהיינו איסור מדרבנן. ולדעת רבנו יונה ושאר ראשונים, יש לפרש מה שאמרו בטעמים של חכמים, שיש בזה איסור היינו מן התורה, משום שעל כל פנים ממון הקדש הם אף שמעילה אין בזה]. [ובשערי יושר (ש"ג פכ"ג ד"ה אמנם) כתב להוכיח, שגם התוס' סוברים שהקדש אינו זוכה כלל בגידולין, ממה שכתבו (ע"ב ד"ה אבל) שהיה מצי לומר שחולקים אם יש מעילה במה שיגדל אח"כ, באופן שיבוא לרשותו של המקדיש, ואם נאמר שההקדש זוכה, איך יוכל המקדיש להקדיש את הפירות לאחר שיבואו לרשותו, הרי זה ממון של הקדש].

עט, ב

רשב"ם ד"ה ואי

הטעם למעילה בגידולי הקדש, משום שיצאו מהקדש או משום שיונקין מהקדש

במה שכתב הרשב"ם שכאן כל שכן שמועלין במה שבתוכן, משום דאיכא תרתי שהם גידולי הקדש וגם שהקדיש הכל ביחד. הנה גם הר"ן כתב דאיכא תרתי, אלא שהוא כתב שהם יונקים משדה הקדש, כלומר שלאחר שהקדיש את השדה והאילן, העשבים והפירות יונקים משדה הקדש, וכתב שבדבר שאינו משביח עוד מחמת ההקדש, לא שייך טעם זה. ויש לעיין, אם זו גם כונת הרשב"ם במה שכתב שהם גידולי הקדש.

גמ': ור"א ברבי שמעון סבר כר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם

ישוב קושית התוס', איך יוכל להקדיש את המים והיונים שלא זכה בהם מעולם

התוס' (ד"ה אימור) מקשים, גם אם אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, איך יכול להקדיש את המים והיונים הבאים לבור ולשובך, הרי הוא לא זכה בהם

מעילה במה שבא לחצר הקדש, ועל כרחך הטעם משום שהחצר לא קונה כלל.

ובמנחת ברוך (סי' ל) כתב בשיטת הרשב"ם, שלרבי יהודה הקדש אינו זוכה בגידולין כלל וכמו שיתבאר בסמוך, א"כ לא מצינו כלל מקור לכך שצריך קדושת פה למעילה, שהרי גם לרבי יהודה אין הטעם משום שצריך קדושת פה.

[תוס' שם]

הטעם שחצר הקדש אינה קונה משום שליחות

על מה שכתבו התוס' שאין חצר להקדש משום שחצר משום יד אתרבי ואין יד להקדש, מקשה התיו"ט (מעילה פ"ג מ"ו) ממה שאמרו בב"מ (יא, ב) שחצר מהני גם משום שליחות, ומצינו שליחות להקדש שכח הגזבר הוא כשליח הקדש, וא"כ מדוע לא תקנה החצר להקדש מטעם שליחות. ובקצוה"ח (סי' ר ס"ק א) כתב ליישב, על פי המבואר בתוס' בגיטין (כא, א) שחצר מהלכת אינה קונה אפילו מטעם שליחות, משום שגם כדי שחצר תועיל מטעם שליחות, צריך שהחצר עצמה תהיה דומה ליד, וכיון שדין יד לא מצינו בהקדש, ממילא גם בתורת שליחות אין חצר של הקדש יכולה לקנות].

*גמ': מפני שהן גידולי הקדש

גדר גידולי הקדש לרבי יהודה

בעליות דרבנו יונה ובעוד ראשונים מבואר, שהטעם לדעת רבי יהודה שאין מעילה בגידולין, משום שלא הוקדשו בקדושת פה, אבל ממון הקדש הם, ככל גידולין שהם ממון בעלים הקרקע ממנה יצאו. אמנם במנחת ברוך (סי' ל) כתב, שמדברי הרשב"ם בסוגיין מבואר שלדעת רבי יהודה אין ההקדש זוכה כלל בגידולין, ומטעם זה אין בהם מעילה [והביא מקור לזה, ממה שאמרו בגמ' בפסחים (נו, ב) שאנשי יריחו התירו גמזיות של הקדש משום שאין מעילה בגידולין, ואם ממון הקדש הם איך אפשר להתיר לקיחת ממון

משום שדעתו של אדם נוחה להקדיש את מה שעדיין לא זכה בו, ואין דעתו להקדיש את מה שכבר נמצא בתוכו וזכה בו. אמנם **בעליות דרבנו יונה** כתב, שמה שנחלקו אם מועלין במה שמתמלא אח"כ, היינו באופן שהוא מפרש שמקדיש גם את מה שיתמלא, שאם לא כן אלא שהקדיש בסתמא, מהיכי תיתי לומר שמקדיש את מה שיבוא אח"כ לרשות הקדש, וכיון שמדובר במפרש לא קשיא כלל ואין צורך לחלק, שבזה ודאי מודה ר' אלעזר ברבי שמעון שמקדיש גם את מה שנמצא בשעת ההקדש.

תוס' ד"ה אימור

גדר ההקנאה להקדש, לפי מה שכתב הרשב"א שהמקדיש משייר בכדי לזכות עבור ההקדש

על מה שכתבו התוס' בשם רשב"א, שהמקדיש משייר בחצר שהקדיש, כדי שיזכה על ידה במה שיבוא אח"כ לצורך הקדש. כתב **בקצוה"ח** (סי' ר ס"ק א) שאפשר לדון, אם הדיוט יכול לקנות להקדש על ידי קנין יד או חצירו, שאף שאין יד להקדש, היינו שאין רשות הקדש שיקנה מדין יד, אבל הדיוט הקונה בידו או בחצירו שפיר יכול לקנות גם להקדש. וכתב, שאם נאמר שהדיוט אינו יכול לקנות להקדש ע"י חצירו, יתבאר מה שכתבו התוס' שמשייר בחצר בכדי לזכות לצורך ההקדש, היינו שיזכה מתחילה לעצמו ואח"כ יחול ההקדש שעושה עכשיו, ולפי זה יתבאר היטיב הצורך לומר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם. אמנם הקצוה"ח מוכיח (שם) שהדיוט יכול לקנות להקדש ע"י חצירו, וא"כ במה שכתבו התוס' שמשייר בחצר כדי לזכות להקדש, אין צורך שיזכה קודם לעצמו, אלא מתחילה כשהוא מקדיש, הוא מעמיד את החצר כשליח שתזכה חצירו להקדש. ולפי זה מעיר הקצוה"ח, מדוע הדבר תלוי אם אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, הלא מעכשיו בשעת ההקדש החצר נעשית שליח לזכות לצורך ההקדש, ואין כאן כלל הקנאת דבר שלא בא לעולם. וכתב לבאר, שגם מינוי שליח שיעשה איזה דבר שליחות בדבר שלא

מעולם ואינם שלו. וכתבו בשם **רשב"א**, שאם ננקוט שאדם מקנה דשלב"ל, אזי נאמר שהמקדיש שייר לעצמו זכות בבור ושובך שהקדיש, כדי שיוכל לזכות על ידם בתורת חצר במים וביונים שיבואו לתוכם לצורך הקדש. ובשם ר"י תירצו, שזוהי קושית הגמ' 'הני מי יימר דאתו', היינו דלא עבידי דאתו לרשותו של המקדיש, ואיך הוא יכול להקדיש את המים והיונים שיבואו לרשות ההקדש, ועל זה תירצה הגמ' שמדובר באופן שהמים והיונים באים דרך חצירו של המקדיש, והוא זוכה בהם בחצירו, ואחר שהם שלו הוא מקדיש אותם.

והרמב"ן כתב, שאמנם הוא מקדיש בזמן שהבור והשובך ריקנין, אבל כוונתו שיחול ההקדש לאחר שיתמלא, וזה יכול לעשות, משום שקודם זוכה הוא במה שנתמלא, ורק אח"כ חל ההקדש שהקדיש מתחילה על הכל. אכן, למסקנת הגמ' שהם באים דרך חצירו, שוב אפשר לומר שכוונתו שיחול ההקדש מיד, ושייך שיחול ההקדש על המים והיונים, משום שבאים דרך חצירו וזוכה בהם על ידי חצרו.

[בתוס' ר"ד מבאר], שההקדש זוכה במים וביונים בקנין חצר על ידי הבור והשובך, ומה שאמרו שאם אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אינם הקדש, היינו שאין בהם דין מעילה כיון שאינם קדושים מכח פה, וכפי שנתבאר לעיל (ע"א). ואם ננקוט שאדם מקנה ומקדיש דבר שלא בא לעולם, גם דין מעילה יהיה בהם, שקדושת הפה שאמר מתחילה תתפשט גם על מה שההקדש זוכה מכח חצר, שכך אמר שכל מה שיבוא לחצר יהיה קודש, ונחשב כאילו הקדיש את מה שההקדש יזכה ע"י החצר].

רשב"ם ד"ה סבר לה

ביאור הטעם שמקדיש מים העתידים לבא, אף שסובר כאביו שבעין רעה מקדיש

מבואר ברשב"ם טעם החילוק, בין המים הנמצאים בבור בשעת ההקדש שאינו מקדיש [כדעת אביו ר' שמעון], לבין המים שיתמלאו בבור אח"כ שמקדיש,

מה שבתוכן, וכתב שכך הדין בכורות ואשפה שלרבנן לא הקדיש את הדבורים והזבל. אמנם **ברמב"ם** (הל' מכירה פכ"ז ה"י) מבואר, שרבנן חולקים רק בבור ומים, אבל בשוכך ושאר דברים מודים שמכר גם את מה שבתוכן, ומבואר **ברמב"ן** שלפי זה צריך לומר, שר' אלעזר ברבי שמעון שחולק על ת"ק וסובר שלא הקדיש מה שבתוכן, אינו חולק אלא על בור, אבל בשוכך מודה שהקדיש מה שבתוכן.

ובשיטה מקובצת בשם **הראב"ד** כתב הטעם לחלק בין מים לשאר דברים, שהמים שבבור עשויין כדי להסתפק מהם, ומשום כך יש לומר שלא הקדיש את המים יחד עם הבור, כמו יין ותבואה שבבית שאינם נמכרים בכלל הבית, אבל שאר דברים עשויין לפרות ולרבות במקומן, לכן נמכרין עמן [ועיין ברשב"א מה שהעיר בזה].

רשב"ם ד"ה מתני' יחידאה היא

הלכה כמי

הרי"ף והרמב"ם (הל' מכירה פכ"ז ה"י) כתבו שהלכה כרבנן דברייתא, שאם מכר בור לא מכר מימיו, וכן כתב **היד רמה**. וכתב שאף שבעלמא אמרו בסתם מתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם מתני', היינו דוקא כששייך לומר שסתימת המשנה היא משום שכך סוברים הרבים [אף שנשנה בברייתא בלשון יחיד], אבל כאן שאמר רבא על המשנה שדעת יחידאה היא, אין לנו לפסוק כמשנה שהיא דעת יחיד [ולעיל נתבאר אם חכמים חולקים רק על בור מלא מים, או גם על שוכך].

פ, א

מתני': הלוקח פירות שוכך וכו'

איך קנה את פירות השוכך והכוורת קודם שבאו לעולם

היד רמה כתב שהמשנה כר"מ הסובר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, וגם לדעת רבנן שאין אדם מקנה

בא לעולם, תלוי בדין מקנה דבר שלא בא לעולם, וכך גם העמדת החצר כשליח לזכות עבור ההקדש בדבר שלא בא לעולם, תלוי בנדון זה אם אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. אמנם **בקובץ שיעורים** (אות שב) כתב שהנדון כאן אינו דומה למה שכתב הקצוה"ח, שהרי חצר עומדת מצד עצמה כשליח בעל החצר, וכדי שתקנה עבורו אין צורך במינוי שליחות, א"כ אין הנדון כאן אם יחול בחצר שליחות לזכות לצורך הקדש, אלא האם כשיבוא הדבר לחצרו דעתו לזכות לעצמו או לצורך הקדש, וזה דומה לאדם שיאמר מה שאגביה למחר הרי זה לצורך חבירי, שלכאורה אינו מועיל, שכדי שיחול הקנין לחבירו צריך דעתו בשעת קנין.

תוס' ד"ה ויונים

נידון בתירוץ התוס', ויישוב אחר על קושיתו

בעליות דרבנו יונה מבואר, שמה שאמרו בגמ' שמדובר ביונים הבאים דרך חצירו, אין הפירוש יונים שלו שגדלים בחצירו, אלא יונים מעלמא שעוברים דרך חצירו קודם שבאים לרשות הקדש, ויכול להקדישם כיון שזוכה בהם בחצירו, וכמו שנתבאר שיטת ר"י לעיל. ולפי דבריו אין לומר, שזוכה בהם בעודם ביצים או אפרוחים, כמו שכתבו התוס', שהרי מפרש שבאים ממקום אחר ועוברים דרך השוכך שלו לחצר המקדיש, הרי שבאים כשהם יונים ולא אפרוחים. אמנם הוא כתב יישוב אחר על קושית התוס', שהלכה כרבי יוסי שיש ביונים גזל גמור מדבריהם, וממילא יש גם מעילה במה שמקדיש.

גמ': מכר בור לא מכר מימיו

איך הדין בשאר דברים כגון שוכך ויונים או כוורת ודברים

ביד רמה מבואר, שכמו כן מקדיש שוכך לא הקדיש את היונים, שהרי בברייתא שנחלקו רבנן ור' אלעזר ברבי שמעון, קתני 'הקדישן' שהוא לשון רבים, הרי שגם בשוכך אמר ר' אלעזר ברבי שמעון שלא הקדיש את

שיצאו ממנה אינם בכלל המכר [אמנם בר"ן מבואר שגם לפירוש הר"י מיגש, הלוקח זוכה בולדות של הבריכות שצריך להשאיר, והנדון הוא רק אם צריך לשייר איתם שתי בריכות ראשונות].

גמ': במה מסרסן וכו' בחרדל

איך הדין כשלא סרסן

בעליות דרבנו יונה כתב, שגם אם בפועל לא יסרס בחרדל לא קנה אלא ג' נחילים, שכיון שהדרך לסרס את הדבורים, מתחילה אין בכלל המכר אלא ג' נחילים ראשונים.

תוס' ד"ה דבש

יישוב דברי הרשב"ם

הרמב"ן כתב לפרש דברי הרשב"ם וליישב קושית התוס', שחשבה עליה לאכילת דבורים קודם שנוצר הדבש, שאז מועילה מחשבה להפקיע משם 'מאכל', אבל לאחר שנוצר גם רשב"ם מודה שמחשבה אינה מועילה. עוד כתב, שהדבש אינו אוכל גמור, ולכן מועילה בו מחשבה גם לאחר שנוצר, משום שנחשב שמעיקרא עמד לדבורים ולא למאכל אדם, אכן מלשונו של רב כהנא 'אינו יוצא מידי מאכל לעולם', משמע שהוא אוכל גמור ואין מועילה בו מחשבה כלל.

[ובתורת חיים מבואר, שדוקא משום שיש לו מצד עצמו תורת אוכל גם בלא מחשבה, משום כך המחשבה שיהא לדבורים אינה מועילה להוציאו, אבל אם היה נחשב אוכל רק ע"י מחשבה, היתה גם מועילה מחשבה להוציאו מתורת אוכל].

גמ': אינו יוצא מידי מאכל לעולם

כשחושב על הדבש למשקה אם מועיל להוציאו מתורת אוכל

היד רמה והרשב"א כתבו, שגם אם יחשוב על הדבש למשקה לא יועיל, ותשאר עליו תורת אוכל, וזהו

דבר שלא בא לעולם, שייך דין המשנה באופן שמוכר שובך לפירותיו, כשם שלדעת רבנן אפשר למכור דקל לפירות. וכן כתב **בעליות דרבנו יונה** שמדובר באופן שמוכר שובך לפירותיו, והיינו שמוכר את היונים שבשובך לולדותיהן, ובכוורת שמוכר את הדבורים לולדותיהן. עוד כתב רבנו יונה לפרש המשנה לדעת רבנן, שהמכר באמת לא חל ויכולים שניהם לחזור בהם, כיון שהוא דבר שלא בא לעולם, ונדון המשנה הוא באופן שאינם חוזרים בהם מה נכלל במכירה.

גמ': הא לה הא לאמה

פירושי הראשונים בתירוץ הגמ', ואיזה ולדות צריך להשאיר

הר"י מיגש מפרש, שבזמן המכירה יש בשובך שתי זוגות אמהות ובניהם, ולכל אחת מהם צריך להניח שתי בריכות, אלא שלזוג האמהות כבר יש את בניהם שהם בריכה אחת. התנא במשנה, הזכיר את הבריכה האחת שצריך להניח עם האימהות, ולא הזכיר את שתי הבריכות שצריך להניח עם בניהם. והתנא בברייתא הזכיר את שתי הבריכות שצריך להניח עם הבנים, ולא הזכיר את הבריכה האחת שצריך להניח עם האמהות.

והנה מדברי **הרשב"ם והתוס'** מבואר, שולדות הם בכלל המכר מלבד הבריכה שצריך להניח, וגם ולדות אותה הבריכה שצריך להניח הם בכלל המכר [ונחלקו אם רק לבריכה הראשונה צריך להניח את הבריכה הראשונה שנולדו להם, או שלכל בריכה ובריכה צריך להניח את הבריכה הראשונה שנולדו להם, אבל שאר הבריכות שנולדו אחרי הראשונה ודאי הם בכלל המכר], וכן מבואר בעוד **ראשונים**. אמנם **ביד רמה** כתב כפירוש הר"י מיגש, וכתב שכל בריכה שצריך להניח אינה בכלל המכר, וכל הבריכות שיוולדו מאותה בריכה הם של המוכר, שדוקא לגבי שתי הבריכות שהיו בשובך בשעת המכר, אף שלא מכר אותם מכל מקום מכר את הולדות שיצאו מהן, אבל לגבי כל בריכה נוספת שצריך להשאיר, גם הולדות

בשיטת הרמב"ם שפסק כר' יהודה, משום שסבר שר' יהודה בא לפרש דברי ת"ק ולא לחלוק.

רשב"ם ד"ה מכאן ואילך

על איזה שיעור אמרו שלא קשי ולא מעלי

הר"י מיגש מפרש את דברי הגמ' על פחות מג' טפחים, נראה מדבריו שמג' טפחים ועד ט' טפחים ודאי מעלי לה, וכן מבואר בפירוש רבנו גרשום מאור הגולה.

תוס' ד"ה לא

עוד יישוב מדוע בשביעית אסור

ברשב"ם מפרש על דרך התוס', אמנם הר"י מיגש כתב, שמעיקר הדין מותר לגמול גם פחות מג' טפחים משום דלא מעלי, ולגבי שביעית גזרו רבנן כדי שלא יבוא לגמול באופן שמועיל.

פא, א

רשב"ם ד"ה מחייב

לר"מ המחייב גם בלוקח פירות, האם כשלקח מחוברין או אפילו תלושין

מבואר ברשב"ם, שהאופן שמחייב ר"מ היינו בלוקח פירות שעדיין מחוברים באילן, ומביא את הפרי שמבכר תחילה. אמנם ברשב"א ובריטב"א פירשו, שר"מ מחייב גם בלוקח פירות תלושים מהשוק כפשטות לשון הגמ', והיינו שלוקח פירות שביכרו בשדה.

תוס' ד"ה ממאי

יישוב קושית התוס' מדוע שנה התנא דין ג' אילנות גם במכר וגם בביכורים

הרמב"ן כתב, שבאמת היה אפשר גם להקשות על דברי שמואל, מדוע תני לדין המשנה שקונה שלשה אילנות מביא וקורא, אלא שבלאו הכי דבריו נדחו. ואף שבמשנה כאן כבר תני שקונה קרקע, הדר תני

שאמרו בגמ' 'אלמא קסבר לא בעי מחשבה', שאילו היה צריך מחשבה בכדי שיהיה לו תורת אוכל, א"כ כשיחשוב עליו למשקה יקבל מכח מחשבתו תורת משקה. אמנם בשיטה מקובצת בשם הראב"ד כתב, שאם יחשוב עליו למשקה תועיל מחשבתו, נמצא שחולק על היד רמה והרשב"א.

רשב"ם ד"ה רבא

אם לאותן שתי חלות שמניחין לפרנסת הדבורים יש תורת אוכל

בשיטה מקובצת (להלן ע"ב) בשם הראב"ד מבואר שרבא חולק על אב"י, וסובר שגם לאותן שתי חלות יש תורת אוכל.

פ, ב

גמ': זיתים לקוץ מניח שתי גרופיות

ביאורי הראשונים מה הם שתי גרופיות שמניח

רשב"ם (במתני') מפרש שמניח שתי ענפים, אמנם הריטב"א מפרש, שיניח מהגזע שיעור שני אגרופין סמוך לקרקע, דומה למה שמבואר בגמ' לגבי שאר העצים, כמה מניח מהגזע שלהן.

ובשיטת הרשב"ם מבאר בנמוקי יוסף, שמניח בעץ הזית שקנה שני ענפים שאותם אינו קוצץ. אמנם בתוס' רי"ד כתב, שקוצץ את כל הענפים, ומתוך מה שקצץ משאיר לבעלים שני ענפים, בכדי שיוכל לנוטעם סמוך לגזע שנשאר, וזה מלבד מה שצריך להניח מהגזע, שצריך לשייר מלקצוץ טפח הסמוך לקרקע, כמו ששנינו בברייתא שלוקח אילן מגביה טפח.

רשב"ם ד"ה מן הקרקע עד י' טפחים

ביאור דעת ת"ק

הרמב"ן והר"ן כתבו שלת"ק אסור בכל ענין לקצוץ, משום שגזרו היכי דקשי אטו היכי דמעלי, כיון שנראה כזומר. ובכסף משנה (הל' שמיטה פ"א הכ"א) כתב

קרבנות מהפסוק 'שונא גזל בעולה', ועוד נתמעט בביכורים מהפסוק 'אשר נתת לי'.

*תוס' שם

מאיזה טעם גר שייך במקרא ביכורים

התוס' הקשו איך גר שייך במקרא ביכורים, הרי אינו יכול לומר 'ארמי אובד אב' [שנאמר ביעקב], ומאמר הכתוב 'אב המון גויים' נאמר רק על אברהם. **וברמב"ן** כתב, שכל שלושת האבות היו אבות העולם כאברהם. ועל קושית התוס', איך הגר קורא אף שלא נטל חלק בארץ, שהרי אשה אינה קוראת משום שלא נטלה חלק בארץ. כתב **הרמב"ן**, שכיון שגם הגרים נחשבים בני אברהם, יש לומר שראויים גם לירש אותו, ואמנם בפועל לא נטלו חלק בארץ, זה משום שלא נתחלקה הארץ אלא ליוצאי מצרים, ויש להחשיבם כמו טפלים שלא נטלו חלק בארץ אלא ירשו מאביהם, ויכולים לקרוא משום שהיו ראויים ליטול חלק בארץ, כך גם הגרים יכולים לקרוא משום שהיו ראויים ליטול חלק בארץ. עוד כתב **הרמב"ן**, שבאמת כל גר מביא וקורא, ולא כמו ששנינו במתני' שאינו קורא.

פא, ב

*גמ': ספוקי מספקא להו

גדר חיוב הלוקח בבכורים מספק, אף שמעמידים הקרקע בחזקת המוכר שהוא מרא קמא

מבואר בגמ' שאף שמעמידים את הקרקע בחזקת המוכר משום חזקת מרא קמא, מכל מקום לגבי בכורים יש לחוש לצד הספק שהקרקע של הלוקח, ומשום כך צריך להביא בכורים. **ובשו"ת חמדת שלמה** (סי' א) מקשה, מהמבואר בגמ' בב"מ (ו, ב), שגם ספק בכור יחשב 'עשירי ודאי' לענין מעשר בהמה, כיון שלגבי ספק הבכורה הדין שמעמידין בחזקת הבעלים הישראל, ואפילו אם תקפו כהן מוציאין מידו, ומדוע לא אמרו שם שלענין מצות מעשר יש לחוש לצד הספק שהוא בכור ואינו מתעשר, כמו

במשנה בביכורים שמביא וקורא, משום שנוח לתנא לשנות הדין לגבי מכר ולגבי ביכורים כל אחד במקומו. **והרשב"א** כתב, שנוח לתנא לשנות הדין בפירוש לגבי בכורים, אע"פ שאפשר ללמדו ממה ששנה כאן, אכן אחר ששנה בביכורים שמביא וקורא, שוב אין צורך במשנה כאן **[והריטב"א** כתב, שאי אפשר ללמוד דין בכורים ממה ששנה כאן שקנה קרקע, שהרי לשיטתנו לא קנה את הקרקע כפי שיעור יניקה, והיה מקום לומר שכיון שיש מקום של יניקה שאינו קנוי לו, אף שיביא ביכורים לא יהא קורא עליהם, וקמ"ל מתני' שאין לחוש לכך שיש יניקה מחוץ למקום שקנוי לו, ועיין מה שנתבאר בזה לעיל (כז, א בתוס' ד"ה לא)].

תוס' ד"ה ההוא

אם מצוות ביכורים נחשבת חובת קרקע

הריטב"א כתב כתירוץ הרשב"א [שבתוס'] שביכורים לא חשיבי חובת קרקע, אכן כתב שזה נכון רק לפי מה שאמר שמואל בשיטת ר"מ, שגם לוקח פירות מהשוק חייב בביכורים, לפי זה שייך לומר שביכורים אינם חובת קרקע, שהרי גם בלא שיש לו קרקע צריך להביא בכורים, אבל לפי מה שקיי"ל שרק מי שיש לו קרקע מביא בכורים, ודאי מצות ביכורים נחשבת חובת קרקע.

תוס' ד"ה למעוטי

דין ביכורים במבריך בתוך של חבירו

על מה שכתבו התוס', שגם לר"מ אם ממריך בתוך של חבירו אינו מביא בכורים, **הרמב"ן** ועוד **ראשונים** חולקים, שכיון שר"מ מחייב אפילו בלוקח פירות מן השוק, אין טעם לפטור את מה שהמריך לתוך של חבירו [ואמנם **הרמב"ן** מביא מהירושלמי, שהטעם שאינו מביא הוא משום שיש בזה איסור גזל, וטעם זה ודאי שייך גם לדעת ר"מ, אלא שהרמב"ן כתב, שלפי טעם זה אין צורך למעט ממריך בתוך של חבירו מהכתוב 'אדמתך', שכבר נתמעט גזל גם בשאר

מידו משום שסותר את בעלותו של המוחזק, מכל מקום לפי האמת יש ספק אם הוא שלו, וכיון שגם אם נשאיר את הדבר כספק לגבי השני, אין זה סותר את בעלותו של המוחזק, יש לומר שלגביו נמשיך להחזיק את הדבר כספק. ומשום כך כשדנים בספק בכור לענין מעשר בהמה, כיון שהנדון הוא כלפי המוחזק אם בהמה זו חייבת במעשר, דין הממון הוא שמה שהעמדנו בחזקתו הרי הוא כודאי שלו. לעומת זאת כשדנים אם לחייב את הלוקח שאינו מוחזק בבכורים, כיון שהנדון הוא כלפי השני שאינו מרא קמא, נשאר הדבר בספק שמא הקרקע שלו, ומספק צריך להביא ביכורים.

[וביד רמה לעיל (עב, אד"ה ודייקינן) כתב, שכשהספק הוא אם הקדיש קרקע או לא, אין אומרים נעמיד הקרקע בחזקת מרא קמא, משום שלגבי הקדש שאינו מחוסר גביה לא שייך לומר קרקע בחזקת בעליה עומדת, ולכן מספק אין המקדיש יכול להנות מהקרקע. והוסיף, שכשם שמבואר בגמ' כאן שמביא בכורים מספק, כך יש לומר שיהיה קדוש מספק, דאם לגבי בכורים שאינם אלא מצות עשה חששו רבנן מספק, כל שכן שיש לחוש לגבי הקדש החמור שיש בו מעילה].

*גמ': וקא מעייל חולין בעזרה

איסור הכנסת חולין לעזרה מן התורה או מדרבנן, והנפק"מ בזה

הרשב"ם כתב בפירושו ראשון, שאיסור הבאת פירות חולין לעזרה נלמד ממה שאסור לשחוט חולין בעזרה, ונראה מדבריו שלפירוש זה איסורו מן התורה, וכן נראה ממה שכתב בפתח פירושו השני 'אי נמי מדרבנן'. ומבואר **ברמב"ן וברשב"א**, שלפי זה יש לאסור רק כשהוא עושה מעשה שיש בו תורת הקרבה כפי שכתבו התוס', שבכך שעושה מעשה כזה הוא דומה לשחיטת חולין בעזרה. **ובריטב"א** כתב, שלכך נקטה התורה לשון 'זביחה', אף שלפי האמור כל מעשה הקרבה של חולין אסור, לרבותא

שאמרו כאן לענין בכורים שיש לחוש לצד הספק שהוא של הלוקח.

ובתשובה לבעל ה**הנתיבות המשפט** (שם ס"ב) כתב, שהמבואר בגמ' בב"מ שגם ספק בכור נחשב עשירי ודאי, הוא משום שמחמת הכרעת הדין שאפילו תקפו כהן מוציאין מידו הכהן מתיאש, וגם לצד הספק שהוא בכור והיה שייך לכהן, אחר יאושו של הכהן כבר אינו שלו ושייך ודאי לישראל, מה שאין כן לגבי בכורים הנדון הוא על הקרקע למי שייכת, ובקרקע אין יאוש ולכן נשאר הדבר ספק ויש לחוש לצד הספק [ובקהילות **יעקב** (ב"מ סי' יא) העיר, שהנתיבות המשפט עצמו כתב במקום אחר, שהטעם שאמרו אין יאוש בקרקע, משום שקרקע בחזקת בעליה עומדת, ואין מועיל יאוש לדבר העומד ברשותו, ולכן בקרקע שאינו יכול להוציאה בדיינים ונחשבת ברשותו שייך יאוש, וא"כ גם בקרקע של שתי אילנות השייכת על פי דין למוכר ואי אפשר להוציאה בדיינים, לכאורה שייך יאוש]. נמצא לפי זה, שדבר שיש בו ספק למי הוא שייך, אף שמצד הדין מספק יש להעמידו ביד המוחזק, מכל מקום כלפי דיני התורה נחשב הוא כספק, ורק כשיש גם יאוש בעלים דינו כודאי.

בשערי יושר (ש"ה פ"ו ופ"ח) כתב לחלק בענין זה, שלגבי כל דיני הממון כשמעמידים דבר ביד המוחזק הוי כודאי שלו, ומכל מקום הבעלות האמיתית לא משתנית מחמת זה, ולכן לגבי דין מעשר בהמה, שהוא תלוי בדין הממון אם הבהמה מוגדרת בבעלותו או לא, כיון שבדין הממון מעמידים ביד המוחזק, הוא חייב במעשר בהמה ודינו 'עשירי ודאי', אבל לגבי מצות בכורים שצריך שתהא הקרקע שלו, זה אינו תלוי בדין הממון אלא בבעלות האמתית, וכיון שיש ספק בבעלות האמיתית שמא הקרקע של הלוקח, צריך הלוקח להביא בכורים מספק.

ובחזו"א (אה"ע סי' לט ס"ק ג) מבאר, שכל מה שממון שמעמידים ביד המוחזק נחשב כודאי שלו, הוא דוקא כלפי המוחזק עצמו, אבל לגבי השני שהוא בעל דינו אין זה מוכרע, והגם שאם תקף מהמוחזק מוציאין

הקשו **השער המלך** (הל' מעשר פ"ט) **והרש"ש** כאן, שמתבאר לפי זה מדברי התוס' שבספק דאורייתא צריך ליתן את המתנות ללוי מספק, ובכמה מקומות מוכח שבכל ספק מתנות כהונה אינו צריך ליתן את המתנות לכהן, משום דין המוציא מחבירו עליו הראיה, וראה בשער המלך שכתב לחלק ממקצת המקומות. **ובשערי יושר** (ש"ה פ"ז) כתב לומר, שכל דברי התוס' הם רק בתרומה ומעשר ובכורים, שיש מצוה ליתן מגידולי הארץ, אבל בשאר מתנות כהונה באמת אינו צריך ליתן מספק, עיין שם מה שכתב לבאר בזה.

גמ': והאמר רבי זירא וכו'

אם גם מחמת דין דרבנן נחשב אינו ראוי לבילה

בשאגת אריה (סי' לא) הוכיח מהגמ' כאן, שגם דבר שאינו ראוי לבילה מדרבנן, נחשב אינו ראוי לבילה, שהרי בגמ' בסמוך מבואר הטעם שאין קורין מספק, או משום שמחזי כשיקרא, או כדי שלא יבואו להפקיעם מחיוב תרומות ומעשרות, ושני טעמים אלו הם סיבה לכך שמדרבנן אין קורין, אבל מן התורה ודאי יש עליהם דין קרייה, ואף על פי כן מבואר בגמ' כאן שמשום שאין קורין עליהן נחשב אינו ראוי לבילה. אמנם בשיטה מקובצת בשם תוס' רא"ש כתב, שקושיית הגמ' אינה אלא לדעת רב אשי, שהטעם שאין קורין עליהן משום שמחזי כשיקרא, וטעם זה מן התורה הוא, אבל לדעת רב משרשיא שהטעם שאין קורין כדי שלא יבואו להפקיעם מחיוב תרומות ומעשרות, באמת נחשב ראוי לבילה, ומדבריו למדנו שהוא סובר, שרק מה שאינו ראוי מן התורה לבילה, נחשב אינו ראוי לבילה.

רשב"ם ד"ה ולקחת

טעם החילוק בין שליח שבצר והביא לשליח שרק בצר או רק הביא

במה שכתב הרשב"ם, שאם השליח בצר והביא הבעלים קורין, שכיון ששלוחו של אדם כמותו, נחשב

בשחיטה שאף שאינה ממצוות כהונה, מכל מקום יש בה איסור חולין בעזרה.

ובשיטה מקובצת בשם תוס' רא"ש מקשה, אם יש בזה איסור תורה של הקרבת חולין בעזרה, מה מועיל שמקדיש לבדק הבית, הלא גם בקדשי בדק הבית אסור לעבוד בעזרה, ומשום כך כתב שנראה כפירוש השני ברשב"ם, שאסור רק מדרבנן מחשש שיבואו לזלזל בקדשים. אמנם הרמב"ן כתב, שאיסור שחיטה בעזרה שייך רק בחולין, ולא בקדשי בדק הבית אף שקדושים רק בקדושת דמים.

תוס' ד"ה ודלמא*

אם כל הכנסת חולין נאסרה או רק בכעין הקרבה

כשיטת התוס' שלא נאסר אלא מעשה שיש בו כעין הקרבה, כן מבואר בעוד ראשונים, וכמו שנתבאר. אמנם הר"ן הביא את דברי הרמב"ם (הל' שחיטה פ"ב ה"ג) שכתב 'כל החולין אסור להכניסן לעזרה', אכן פירש בדעת הרמב"ם, שמותר להכניס דבר חולין צורך עבודה או צורך אכילת קדשים, ולפי זה מיושב מה שהביאו הראשונים שמצינו שמותר להכניס חולין לעזרה, ששם מדובר על דברים שהם לצורך עבודה.

גמ': והא בעי מיכלינהו

מה איכפת לן אם לא יאכלם

התוס' רי"ד מביא שר"י הקשה, מה בכך שאי אפשר לאוכלם, הרי אכילה אינה מעכבת. וכתב התוס' רי"ד ליישב, שאם אינם ראויין לאכילה, לא היה לנו לחייבו להביא אותם, שעיקר החיוב להביא בכורים, הוא בכדי לתת לכהן שיהיו לו לאכילה.

תוס' ד"ה אלא

מתנות כהונה ולויה שחיובם מן התורה, אם צריך לתת במקום שיש ספק

במה שכתבו התוס' בסוף דבריהם, שדוקא בדמאי אינו צריך ליתן ללוי משום שהוא רק ספק דרבנן,

ראיה שלא היו כך בשעת המכירה, אכן למעשה מבטל דעתו מפני דעת הרמב"ן. ובריטב"א כאן הביא את דברי הרשב"א, וכתב **בנמוקי יוסף**, שגם הריטב"א סובר לדינא כהרמב"ן. **ובפרישה** (סי' רטז ס"ק ח) כתב, שבטענת העלתה הקרקע שרטון גם הרמב"ן מודה שהלוקח נאמן, משום שדוקא בענפים שדרכם לגדול, נאמן המוכר לטעון שגדלו אחר המכירה, אבל אין הדרך שתעלה הקרקע שירטון ותראה כג' אילנות, ולכן אין המוכר נאמן לטעון שכך היה.

גמ': אלא אמר רב נחמן יקוץ

כמה יהא רחוק הגזע היוצא מעיקר האילן כדי שיתחייב לקוץ

בר"ן כתב, שדוקא באופן שהגזע היוצא נותרק ד' אמות מעיקר האילן צריך לקוץ, משום שאם עכשיו תעלה הקרקע שירטון, יוכל הלוקח לטעון שקנה ג' אילנות, אבל כל זמן שהגזע היוצא אינו רחוק כל כך, וגם אם תעלה הקרקע שרטון יוכל הלוקח לטעון שקנה ג' אילנות, אינו צריך לקוץ [ויש לעיין בלשון **הטור** (סי' רטז) שכתב, שצריך לקצוץ מיד].

גמ': סבר רב זביד למימר וכו' מתקיף לה רב פפא וכו'

שיטות הראשונים בטעמו של רב זביד וביאור קושיית רב פפא

הרשב"ם מבאר את טעמו של רב זביד, שכיון שדקל אין גזעו מחליף, אם יתייבש ראשו אין לו תקנה ועומד לעקירה, וכיון שכן אין דעתו של הלוקח על מה שיצא מהגזע, שידע הוא שיתכן שימות הדקל קודם שיספיק להוציא, ולכן גם מה שיוצא מהגזע הוא של בעל הקרקע, שהלוקח לא קנה את הדקל למה שיצא מהגזע. וקושיית רב פפא היא, שהתנא במשנה סתם ומשמע שאפילו בדקל קנה את היוצא מהגזע. גם **ר"ת** בתוס' ביאר בדרך זו, אלא שלדעתו דין זה אינו רק בדקל, שכך הוא הדין בכל אילנות לאחר שנקצצו פעם אחת, משום שאין גזעם מחליף, ולדעתו קושיית רב פפא היא, שבמשנה מדובר גם באילנות שכבר

הדבר כמו שהביאו הבעלים עצמן. **וברמב"ן** הקשה על זה, א"כ מדוע באופן שרק הלקיחה או רק ההבאה היתה על ידי שליח, אמרו שאין זה לקיחה והבאה כאחד ואינו קורא, הלא אם אמרו גם לגבי זה שלוחו של אדם כמותו, יחשב שהכל היה על ידי הבעלים. **ובריטב"א** כתב, שאמנם שלוחו של אדם כמותו, אלא שמדרשת הכתוב למדנו, שצריך שתהא לקיחה והבאה בגוף אחד.

פב, א

גמ': וליחוש דלמא מסקא ארעא שירטון

כשהלוקח טוען שקנה ג' אילנות והעלתה הקרקע שרטון, מי נאמן

ברשב"ם מבואר, שבאופן שתעלה הקרקע שירטון, והלוקח יטען שקנה ג' אילנות, והמוכר יטען שמכר רק שתי אילנות והקרקע העלתה שירטון, הלוקח יהיה נאמן ויפסיד המוכר. וכן כתב **הריטב"א** בתחילת דבריו. ונתן טעם שאני אומר כך נמצאו וכך היו. אמנם הביא דעת **הרמב"ן** (לקמן ע"ב), שכתב בענין הקרקע שתחת הענפים שקונה הלוקח לפי מה שהיה בשעת מכירה, שבאופן שנחלקו הלוקח והמוכר מה היה גודלם של הענפים בשעת מכירה, על הלוקח להביא ראיה מה היה גודלם, כיון שהקרקע בחזקת מרא קמא. וכתב הריטב"א, שלפי זה גם כאן יש להעמיד את הקרקע בחזקת המרא קמא, ועל הלוקח להביא ראיה שמכר לו ג' אילנות [ומבואר **בר"ן** שזה דוקא באופן שרואים שאילן אחד יוצא מאילן אחר]. וביאר שלפי דבריו צריך לומר, שקושיית הגמ' 'וליחוש דלמא מסקא ארעא שירטון', היינו שעל כל פנים יצטרך לירד עמו בדין, אבל באמת גם באופן זה המוכר יהיה נאמן לומר שלא מכר לו מתחילה ג' אילנות [**והרשב"א** (ע"ב) הביא את דברי הרמב"ן, וכתב שמסברא היה אומר שלא כדבריו, אלא שכיון שיש לפנינו ענפים גדולים, הרי הם כעדות שהמכירה היתה על הקרקע שכנגד הענפים, ועל המוכר להביא

[ונראה שלדעת ר"י מיגאש, מה שאמרו בגמ' לעיל (עא, ב) שבאופן שקונה אילן לא קנה קרקע, יכול בעל הקרקע לומר לבעל האילן עקור אילנך, זהו גם קודם שיבש וכשיטת הבעל המאור (שם), אמנם דעת הרשב"ם והתוס' ושאר ראשונים (שם וכאן), שגם באופן שלא קנה קרקע יש לו זכות להשאיר את האילן בקרקע עד שיבש]. **ובעליות דרבנו יונה** מבאר את קושית הגמ', שהרי גם בשאר אילנות אף שגזעם מחליף, אין לבעל האילן זכות לקוץ את ראש האילן כדי שיחליף גזעו וכמו שכתבו התוס' בשם ר"י, נמצא א"כ שגם בשאר אילנות, מיד כשיבש הראש יקצוץ בעל האילן את האילן והשרשים, ואין מקום לחלק בין דקל לשאר אילנות.

גמ': אלא אמר רב פפא אין לו גזע לבעל דקל לפי שאין מוציא גזע

שיטות הראשונים בביאור דברי רב פפא וטעמו

הרשב"ם מבאר שאין דרך דקל להוציא מהגזע כלום, ומשום כך מלכתחילה אין דעת הלוקח שיצא מהגזע, ולא קנה את הדקל על דעת לזכות במה שיצא מהגזע. **ובר"י מיגש** מבאר, שמגזע הדקל לא יוצא כלום, ואם יצא בודאי אין זה מהגזע אלא מהשרשים. ומבואר **בשיטה מקובצת** בשם **הראב"ד** ובעוד ראשונים, שגם אם כעת נראה שיצא מהגזע, יש לומר שבשעה שיצא היה המקום מכוסה בעפר, ואח"כ נתגלה העפר. **[וברמב"ן]** מבאר לפי פירושו של ר"י בר יקר, שרק בדקל אין ללוקח את היוצא מהגזע, לפי שאין גזעו של דקל מחליף, ומשום כך מתיאש הלוקח וסובר שלא יצא מהגזע כלום, וזה כמו שפירש הרשב"ם לשיטת רב זביד.

גמ': דזבין לחמש שנין

שיטות הראשונים בביאור יישוב המשנה לדעת רב זביד

הרשב"ם מבאר, שקנה על דעת שגם אם ימותו האילנות בתוך חמש שנים יוכל לחזור ולטע תחתיהם.

נקצצו פעם אחת. וכן שיטת ר"י בתוס' על דרך זו, שהלוקח יודע שיתכן שימות האילן קודם שיספיק להוציא, אלא שלדעתו בכל אילן לאחר שיבש ראשו אין ללוקח זכות לקצוץ ראשו כדי שיחליפו גזעם, ונמצא שלרב זביד בכל האילנות לא קנה הלוקח את היוצא מהגזע, ועל זה מקשה רב פפא שבמשנה מבואר שיש לו את היוצא מהגזע.

ברמב"ן כתב בשם **ר"י בר יקר**, שלדעת רב זביד כל לוקח שאין לו זכות לחזור ולטע, אין לו גם את היוצא מן הגזע, משום שמתאש ממנו כיון שיתכן שיצא קודם שיבש האילן, ומה שרב נחמן אמר דבריו בדקל, לחדש שגם בדקל אף שהוא מתקיים יותר משאר אילנות, מכל מקום אין ללוקח את מה שיצא מן הגזע, וקושית רב פפא מהמבואר במשנה שקונה מן אילנות יש לו את היוצא מן הגזע, אף שבשני אילנות אין לו זכות לחזור ולטע לכשייבשו.

שיטת **הר"י מיגש** [וכן כתבו התוס' לפי גירסת **רבנו חננאל**], שלדעת רב זביד מה שאמר רב נחמן 'דקל אין לו גזע', היינו שאין לבעל הקרקע את מה שיצא מהשרשים [הר"י מיגש כתב שלשון 'גזע' היינו מה שיצא מהשרשים, והיד רמה כתב שהשרשים עצמם גם נקראים 'גזע'], והטעם כיון שלבעל הדקל יש זכות לעקור ולטול גם את השרשים, ומשום כך אין דעת בעל הקרקע על היוצא מהם, שהרי יתכן שלא יהיו אם בעל הדקל יטול את הדקל יחד איתם, ומכר לבעל הדקל גם את מה שיצא מהשרשים, וקושית רב פפא לפירוש זה שבמשנה אמרו שהיוצא מהשרשים לבעל הקרקע, וביאור הקושיא כתב **ביד רמה**, שהקונה ב' אילנות שלא על מנת לקוץ, כשייבשו עומדים ליעקר ולישרש, והלוקח יכול גם לעוקרם עם שורשיהם מיד קודם שייבשו ולנוטעם במקום אחר, ולסברת רב זביד מטעם זה המוכר מתיאש מהיוצא מהשרשים. ובר"י מיגש מבאר, שהקושיא היא מקונה ב' אילנות שלא קנה קרקע, ויש זכות לבעל הקרקע לומר לבעל האילן גם קודם שייבש, שיעקור אילנו ויטע אותו במקום אחר, ובאופן כזה נוטל בעל האילן גם את השרשים

אינו מסיח דעתו ממה שיוצא מהשרשים [אכן רבנו יונה שביאר את קושית רב פפא, שכל האילנות דומים לדקל שאם מתייבש אין גזעו מחליף, כיון שללוקח אין זכות לקצוץ את האילן כשנתיבש ראשו, מבאר בתירוץ הגמ', שמחמת שקנה רק לחמש שנים, א"כ באופן שייבש ראש האילן, כיון שהלוקח אינו יכול לקצצו, המוכר יקצוץ ויהיו הפירות שלו].

גמ': הרי זה קנה תחתיהן וכו'

גדר הקנין שלו באותו מקום

בר"י מיגש וביד רמה ובעוד **ראשונים** כתבו, ש'תחתיהן וביניהן' קונה קנין גמור, אבל 'חוצה להן כמלוא אורה וסלו' אינו בקנין גמור, אלא רק בכדי להשתמש בהן בשעה שאורה את האילנות, וכמבואר בגמ' שאת המקום של 'כמלוא אורה וסלו' אינו יכול לזרוע, אבל את מה ש'תחתיהן וביניהן' בודאי יכול לזרוע.

פב, ב

גמ': מתקיה לה ר' אלעזר וכו'

לדעת ר' יוחנן, האם שיעור מלא אורה וסלו תלוי בנדון אם יש לו דרך

בעליות דרבנו יונה כתב, שהטעם שקי"ל כרבי יוחנן שיש לו גם שיעור מלא אורה וסלו, משום שקי"ל כרבי עקיבא שיש לו דרך, שהרי לדעת רבנן שאין לו דרך כך גם אין לו גם כמלוא אורה וסלו, כמו שהקשה ר' אלעזר 'השתא דרך אין כמלוא אורה וסלו יש לו'. אמנם **התוס'** **רי"ד** כתב, שרבי יוחנן חולק על ר' אלעזר, וסובר שגם לדעת רבנן שאין לו דרך מכל מקום מלא אורה וסלו יש לו, ומשום ששיעור מלא אורה וסלו נכלל בקרקע הצריך לאילנות, וכיון שמכר לו את הקרקע שתחת האילנות משום שהיא נצרכת לאילנות, גם שיעור מלא אורה וסלו הוא בכלל המכר, אבל דרך הוא מקום בפני עצמו, ולדעת רבנן לא מכר.

ובתוס' מקשים, שבקונה שני אילנות מבואר במשנה שאין לו קרקע לחזור ולטע אחרים. **והרמב"ן** מקשה על פירוש זה, מדוע מבואר במשנה שיש חילוק בין קונה שני אילנות לקונה שלשה, הרי באופן שפירש לו שמוכר לה' שנים, גם בקונה ג' אילנות אין לו את האילנות אלא לחמש שנים. והוא מבאר, במוכר אילנות בסתם, ופירש המוכר שאם ימותו בתוך חמש שנים יטע לו אחרים במקומם, ותוספת התנאי בקונה ג' אילנות שקנה קרקע, לחייב את המוכר לטע אחרים אם מתו בתוך חמש שנים, ובקונה ב' אילנות שלא קנה קרקע, מועיל התנאי לעיקר זכותו של הלוקח לאילנות אחרים תחת אלו שייבשו, אבל רק אם ייבשו בתוך חמש שנים. **ובעליות דרבנו יונה** כתב לפרש בשיטת הרשב"ם, שלא כל המשנה נאמרה בשיטה אחת, אלא כל דיני המשנה הם במכר סתם, ורק הדין שהעולה מן הגזע שלו, הוא באופן שהתנה שיטע אחרים במקומם בתוך חמש שנים.

לשיטת **ר"ת** תירוץ הגמ' הוא, שבמשנה מדובר באופן שהמכר היה מוגבל לחמש שנים, וכשמוכרים באופן כזה על כורחך מדובר באילנות שאינם עשויים להתיבש בתוך חמש שנים, ומשום כך יש לו את היוצא מהגזע [ובקנה ג' אילנות שאמרו שקנה קרקע, היינו שיש לו קרקע לחמש שנים].

ולשיטת **ר"י** תירוץ הגמ' הוא, שהיה תנאי במכר שאם יתייבש ראשו בתוך חמש שנים יוכל הלוקח לקצצו כדי שיחליף גזעו, אבל על אופן שימות האילן לגמרי לא היה תנאי ואינו יכול לטע אחרים במקומו, ולכן אמרו במשנה שאם מתו אין לו קרקע [והוסיפו התוס', שמכל מקום בסיפא בקונה ג' אילנות צריך לפרש שלא התנה, שאם התנה מדוע אם מתו יש לו קרקע, הרי תנאו היה רק שיוכל לקצצו כדי שיחליף גזעו].

בר"י מיגש וביד רמה ובעליות דרבנו יונה כתבו לבאר לפי שיטתם, שמדובר באופן שהאילן נמכר לחמש שנים בלבד, וממילא אין ללוקח זכות לעקור את האילן אפילו אם יתייבש, ומשום כך בעל הקרקע

גמ': מדרקתני הגדילו ישפה וכו'

אם חוששים שיטען הלוקח שהענפים היו גדולים וקנה יותר קרקע

הרמב"ן מקשה, מדוע לא מתרצים בגמ' שהטעם למה שאמרו 'הגדילו ישפה', כדי שלא יוכל הלוקח לטעון אח"כ שכך היו האילנות מתחילה, ושקנה את הקרקע עד המקום שהוסיפו לגדול. ומתוך הרמב"ן, שלמנוע חשש זה אפשר לתקן באופן אחר, שיגדור ויקבע תחומין. **וברשב"א** כתב עוד תירוץ, שעדיף לגמ' ליישב את הדין 'ישפה' גם בלא חשש רמאין.

והנה **בעליות דרבנו יונה** (ע"א) כתב, שמה שאמרו 'ישפה' הוא גם באופן שהענפים גדלו לתוך המקום שיש לו ללקוט מלוא האורה וסלו, משום שאם לא ישפה שם, יש לחוש שיחזיק בעל האילנות ע"י הענפים, ויטען שזכותו לשיעור 'מלוא אורה וסלו', היינו ממקום שגדלו הענפים ואילך. ודבריו מתאימים לתירוצו של הרשב"א, שבאמת הגמ' יכלה לומר שהטעם ש'ישפה' בכדי שלא יוכל אח"כ לטעון שכך היה מתחילה, דלפי מה שתירץ הרמב"ן שלזה יש עצה שיגדור ויקבע תחומין, כמו כן נאמר לגבי הענפים שגדלו לתוך המקום של 'אורה וסלו', שאינו צריך לשפות אלא יגדור ויתקן תחומין עד המקום שהגיעו הענפים בשעת המכר. אמנם **בנמוקי יוסף ובכסף משנה** (הל' מכירה פכ"ד ה"ה) כתבו, שאינו צריך לקוץ אלא את מה שיוצא חוץ למקום של מלוא אורה וסלו, ומבואר שאין חוששים שיחזיק הלוקח ויאמר שכך היו גדולים בשעת המכר.

גמ': אימור דאמר ר"ע וכו'

שיטות הראשונים בגירסת הגמ', וביאור החילוק בין דרך לענפים שגדלו

לפי הגירסא שלפנינו מחלקת הגמ', שרק לגבי בור ודות שאינם מכחישים את הקרקע, סבר ר"ע מוכר בעין יפה ומכר גם את הדרך, אבל לא בכדי לאפשר ללוקח לגדל את הענפים לתוך הקרקע של המוכר.

ובר"י מיגש ובעוד **ראשונים** הגירסא, 'אימור דאמר

ר"ע היכא דלית ליה פסידא אבל היכא שיש פסידא לא אמר', וביארו בר"י מיגש וביד רמה, שדרך אינו נחשב פסידא, משום שהמוכר יכול לזרוע אותה גם אם ניתנה ללוקח, אבל בענפים שהגדילו אם יתן רשות ללוקח להשאירם שם, הוא מפסיד שלא יוכל לחרוש במקום בו נמצאים הענפים.

הרמב"ן ובריטב"א ביארו לפי הגירסא השניה, שמה שאמרו 'דלית ליה פסידא', הוא לגבי כל מה שקיים בשעת המכר, שעל זה שייך לומר שהמוכר בעין יפה מתרצה לתת ללוקח את כל מה שהוא צריך, אבל אינו מתרצה להפסדים שיבואו לו אח"כ, ולכן בהגדילו הענפים שיש לו הפסד לאחר המכירה, גם לדעת ר"ע אינו מתרצה. **ובעליות דרבנו יונה** כתב לבאר, שנתנית דרך ללוקח אינה נחשבת הפסד לבעל הקרקע, משום שגם הוא השתמש עד עתה במקום זה להילוך, ואינו מפסיד בשטח השדה יותר משהיה לו קודם, מה שאין כן מצב זה שהגדילו הענפים למקום נוסף, לא היה קיים קודם המכירה, וכל הפסד שיבוא מחמת זה הוא הפסד חדש.

גמ': מי לא מודי ר' עקיבא וכו'

ביאור הנלמד מדין אילן הנוטה לענפים שגדלו

הרשב"ם מבאר, שכיון שר' עקיבא מודה באילן הנוטה לשדה חבירו שבעל האילן צריך לקוץ, כמו כן יש לו להודות כאן שיקוץ, שהרי לאילנות יש קרקע בפני עצמן שאינה של המוכר, והענפים גדלים לתוך שדהו כמו באילן הנוטה. **וברשב"א** מבאר, שכיון שהתנא סתם לשונו 'אילן הנוטה לשדה חבירו צריך לקוץ', משמע שכך הדין גם באופן שמוכר הקרקע שהאילן נטוע בתוכה, הוא גם בעל הקרקע שענפי האילן נוטים לתוכה.

שם

עד איזה גובה צריך לקוץ בענפים שגדלו

הר"ן כתב, שאף שבאילן הנוטה לשדה חבירו אינו

האילן ולא מהענפים, וברש"ש כתב שצריך לומר לדעת הרשב"ם שהחמירו לגבי כלאים.

ובתוס' כתבו, שלעולם נחשב שיש ט"ז אמה כיון שמודדין מן העיקר, אלא שלמקום השער יש תורת כרם כיון שאסור לזרוע תחת ענפי הגפנים, ולפי זה כתב שצריך להרחיק ד' אמות כדי עבודת הכרם במקום שזורע, כמו שצריך להרחיק מי שזורע סמוך לכרם. וכתב **הרש"ש**, שכך צריך לומר גם לשיטת הרשב"ם שלגבי כלאים יש למדוד ממקום הענפים, שכיון שכן נמצא שבמקום השער נחשב כרם, א"כ צריך להרחיק במקום שזורע ד' אמות.

אמנם **בעליות דרבנו יונה** כתב, שבאמת אין למקום תורת כרם כיון שיש ט"ז אמות בין עיקרי הגפנים, וגם האיסור מדרבנן לזרוע תחת השער כיון שיש ערוב מלמעלה, אינו מחיל תורת כרם על כל המקום, ואינו צריך להרחיק במקום שזורע אלא ג' טפחים כדין גפן יחידית.

ברש"ש (לקמן פג, א) מקשה לשיטת התוס' שצריך להרחיק ד' אמות, שא"כ לדעת ר"מ ור"ש אין לו מקום לזרוע בין הגפנים, שלפי דעתם בכדי שלא יהא תורת כרם די במרחק ח' אמות בין הגפנים, ובגמ' הביאו מרבי יהודה שצריך להפוך את השער לצד אחד, ואותו מקום בין הגפנים שיש בו שער דינו ככרם, וצריך להרחיק ממנו ד' אמות, וכיון שכל הכרם עשוי כך צריך הוא להרחיק ד' אמות מכל צד, ומאחר שהמרחק בין הגפנים הוא רק ח' אמות, לא נשאר מקום פנוי לזרוע. וכתב, שרק רבי יהודה החמיר להפוך את השער, אבל לדעת ר"מ ור"ש אינו צריך להפוך את השער, וגם בלא הפיכת השער אין למקום תורת כרם ויכול לזרוע בין הגפנים, משום שלשיטתם הרי זה כגפן יחידית ודי להרחיק ג' טפחים.

פג, א

גמ': זיל הב ליה כמלוא בקר וכליו

שיטות הראשונים בגירסת הגמ' ופירושה

צריך לקוץ אלא בגובה כמלא מרדע, מכל מקום בענפים שגדלו צריך לקצוץ כל מה שהגדילו, גם מה שבגובה יותר משיעור כמלוא מרדע. וטעם החילוק, שבענפים שגדלו משהוצרך המוכר לשייר, שלא תהא זכות ללוקח לגדל ענפים בתוך של מוכר בשיעור כמלוא מרדע, יש לומר שמשירי הכל, ומוכר על דעת שהלוקח יקצוץ את כל מה שיצא לתוך הקרקע של המוכר.

גמ': דא"ל קמיטנפי פירי

ממה מיטנפים הפירות

בנמוקי יוסף מבאר, שהפירות מיטנפים מהמים הנמצאים שם להשקות את הזרעים, שהם כטיט על העפר.

גמ': ועד שש עשרה

אם בט"ז אמות כבר נחשב הפסק או רק ביותר מט"ז

הרשב"ם כתב שהאמה הט"ז אינה בכלל, וזה משום שלגבי כלאים מבואר שאם יש ט"ז אמה כבר נחשב להפסק. אמנם **התוס'** לקמן (פג, א) כתב, שלגבי כלאים בט"ז אמות נחשב הפסק משום שמודדין באמות שוחקות, אבל במכר מודדין באמות מצומצמות, ולכן רק ביותר מט"ז אמות נחשב הפסק. ושיטת **הרמב"ן** כרשב"ם, שאם במכר נחשב הפסק רק ביותר מט"ז אמות, אזי המדידה באמות שוחקות בכלאים אינה סיבה שכבר בט"ז יחשב הפסק, ועל כרחק מה שאמרו במכר 'ועד שש עשרה' היינו ולא עד בכלל.

רשב"ם ד"ה זרע

שיטות הראשונים איך מודדין את המרחק בין שורה לשורה

על מה שכתב הרשב"ם, שאם לא היה מהפך את הקרקע נמצא שאין ט"ז אמה בין הגפנים, הקשה **בתוס' רי"ד** מהמבואר בגמ' לקמן שמודדין מעיקר

נחשב ככרם, ובמאירי ביאר שההבדל אינו בין מכר לכלאים, אלא בין כרם של גפנים לבין שדה אילנות, וגם לענין מכירת כרם, השיעור אינו עד טז' אמות, אלא אם יש בין הגפנים ח' אמות נחשב מפוזרין.

שם

באיזה אילנות אמרו שקנה קרקע

בעליות דרבנו יונה (לעיל פב, א) כתב, שדוקא באילנות גדולים אמרו שקנה קרקע, אבל אם מכר לו נטיעות שהעול כובשן ואין עולין להם בחבל, לא קנה קרקע. אמנם **בריטב"א** (לעיל פב, ב) כתב, שגם בנטיעות הדין שקנה קרקע, וכן כתב **ברמב"ם** (הל' מכירה פכ"ד ה"א) שאפילו לוקח ג' נטיעות קטנות קנה קרקע.

רשב"ם ד"ה כמה

אם שיעור ההרחקה במקדיש ובמוכר שוה

הרשב"ם לעיל (עב, א) כתב שיש לחלק בשיעור ההרחקה בין מקדיש למוכר, וכאן חזר בו וכתב להשוות שיעורם, ועיין לעיל מה שנתבאר בענין זה.

גמ': ואת האילנות שביניהן

מדוע אין מחשבין את האילנות שביניהן לעשותן רצופין

בטעם הדבר שאין מחשבים גם את האילנות שביניהן, ויעשו כל האילנות רצופין, כתבו **התוס'** (לעיל עב, א) שמדובר באילנות סרק, שהם עומדים ליעקר יותר מאילנות שעושין פירות, ואינם יכולים לגרום לאילנות שמכר לו להחשב רצופין. וכן כתב **בעליות דרבנו יונה**, ועוד כתב שמדובר בשתילים קטנים [ולעיל פב, א] מבואר בדבריו שקטנים היינו שהעול כובשן ואין עולין להם בחבל] שאינם חשובים דיים בכדי להחשיב את האילנות רצופין [**ובדרך אמונה** (הל' כלאים פ"ז ה"ב בביאור ההלכה) כתב, שאפשר שמשום כך פירש **הרשב"ם** כאן שאילנות היינו קטנים].

הרשב"ם מפרש, שאמר לו שיתן את הקרקע יחד עם האילנות, אף שאין שם אלא שיעור כמלוא בקר וכליו. **וביד רמה** מביא שלא גורסים 'זיל הב ליה', אלא רק 'דאמר כמלוא בקר וכליו', היינו שלדברי רב יהודה השיעור הוא כמלוא בקר וכליו.

ולפי גירסתנו 'דאמר ליה זיל הב ליה', מבאר היד רמה שמדובר באופן שהמוכר אמר שמוכר לו קרקע הראויה לג' אילנות, ועל זה אמר רב יהודה שיתן לו קרקע בשיעור כדי שיעבור שם בקר וכליו. **ובריטב"א** כתב, שמדובר באופן שהמוכר אמר שמוכר לו ג' אילנות שאינם מסוימים, ועל זה אמר רב יהודה שכיון שג' אילנות הוא שיעור הראוי לקנות קרקע עם האילנות, יש לומר שכל שמוכר בסתם ג' אילנות כוונתו לאילנות שראוי לקנות קרקע עמהן, ולכן אמר שצריך לתת לו אותם ג' אילנות, באופן שיהיה לכל הפחות כמלוא בקר וכליו ביניהן, שאז קונה אילנות עם הקרקע.

תוס' ד"ה זיל

אם בשיעור שאמרו להרחיק יש צורך שיוכלו לעבור בקר וכליו

התוס' כתבו והוכיחו ששיעור ד' אמות להרחיק, אינו משום שיש צורך שיוכלו לעבור שם הבקר וכליו, וגם מה שאמר רב יהודה שיתן 'כמלא בקר וכליו', אינו אלא לאומד השיעור. אמנם **היד רמה** כתב, שמדברי רב יהודה שיתן 'כמלא בקר וכליו' יש ללמוד, ששיעור ההרחקה של ד' אמות הוא משום שבפחות מכך לא יוכלו לעבור בקר וכליו.

גמ': אמר רבא הלכתא מארבע אמות ועד שיש עשרה

מה שיעור המרחק לדינא לגבי כלאים, ולגבי מכירת כרם

היד רמה כתב, כיון שקיי"ל כרבא לגבי מכר שהשיעור הוא מד' אמות ועד טז' אמות, הוא הדין לגבי כלאים שאם אין הגפנים רחוקין זה מזה טז' אמות, נחשב ככרם. אמנם **הרמב"ם** (הל' כלאים פ"ז ה"ב) כתב לגבי כלאים, שגם אם יש ח' אמות בין הגפנים אינו

תוס' ד"ה רשות הרבים

הטעם שאין להעמיד ברה"ר שרחבה טז' אמות

בריטב"א כתב, שלדעת הרשב"ם שעד טז' אמות לא נחשבים מפוזרין, אבל כשיש מרחק טז' אמות כבר נחשב מפוזרין, צריך לומר שברשות הרבים שאמרו כאן לא היה טז' אמות. אמנם דעת התוס' לעיל, שרק ברחוקין יותר מטז' אמות נחשבים מפוזרין, ולפי זה מעיר **המהרש"א** בדבריהם כאן, מדוע העמידו שלא היה רה"ר ברוחב טז' אמות, הלא לדעתם גם ברחוקין טז' אמות מצומצין עדיין אינם נחשבים למפוזרין. וכתב לפרש, שאת הטז' אמות של רוחב רה"ר מודדין באמות שוחקות, שהם יותר מטז' אמות מצומצות שמודדין לענין מכירה [כמבואר בדבריהם (ע"א), וזו כוונת תוס' שאין מדובר ברה"ר שרחבה טז' אמות שוחקות ככל מקום. עוד כתב, שאם הקרקע שביניהם היא רה"ר רחבה טז' אמות, נמצא שכל הריחוק שבין האילנות הוא קרקע רה"ר, ואין לו עוד קרקע שיכול לקנותה עם האילנות.

גמ': ריכבא דדיקלי מהו

מדוע לא יקנה גם את הריכבא דדיקלי יחד עם הקרקע

ביד רמה תמה מדוע יחשב 'ריכבא דדיקלי' להפסק, הרי כפי המתבאר לעיל (פרק המוכר את הבית), לוקח שדה קנה בכללה גם את ה'ריכבא דדיקלי'. ומיישב, שאמנם במכירת שדה כלול גם ה'ריכבא דדיקלי', אבל כאן לא שדה מכר אלא אילנות, ואם נאמר שה'ריכבא דדיקלי' אינו מפסיק ביניהם, אזי באמת יקנה גם את הקרקע, ויחשב כמכירת שדה ובכללה יקנה גם את ה'ריכבא דדיקלי', אבל אם הוא מפסיק ביניהם, אזי לא קנה את הקרקע וגם לא את ה'ריכבא דדיקלי'. גם **בעליות דרבנו יונה** מבאר בדרך זה, אכן בתחילה מביא דעת יש מפרשים, שנדון הגמ' באופן שהמוכר שייר בפירוש את ה'ריכבא דדיקלי', אבל אם לא שייר באמת גם ה'ריכבא דדיקלי' בכלל המקח, ופשיטא שאינם מפסיקים. ו**בריטב"א** כתב,

וביד רמה כתב, כשם שלגבי כלאים רואין את האמצעיים כאילו אינם, כך לגבי מכר כל שיש ד' אמות בין האילנות החיצוניים, רואין את האמצעיים כאילו אינם ויש לו קרקע. אמנם **הריטב"א** [בפירוש אחד] **והר"ן** כתבו, שמדובר באופן שגם אם נחשב את האילנות שביניהם, עדיין יש ד' אמות בין אילן לאילן.

גמ': או נקצץ אין לו קרקע

אם נקצץ היינו שיבש לגמרי או שיבש ראשו וקצצו כדי שיחליף גזעו

בתוס' (לעיל פב, א) כתבו בשם **ר"י**, ש'נקצץ' היינו שיבש ראשו והוצרך לקוצצו כדי שיחליף גזעו, וגם אם לא יבש לגמרי אין לו זכות לקיים את האילן בכדי שיחליף גזעו. אמנם **ברשב"ם** (שם) מבואר, שיכול לקוץ ראשו כדי שיחליף גזעו, ורק אם יבש לגמרי צריך לעקור את האילן. ו**בעליות דרבנו יונה** כאן כתב בשם **הר"ש בן אברהם** כשיטת **ר"י** בתוס', אכן כתב שיש לבעל דין לחלוק ולומר ש'נקצץ' היינו דומיא ד'יבש', שנקצץ בזמנו באופן שכבר אינו ראוי להחליף גזעו, ו**ברא"ש** כאן מבואר ששיטת רבנו יונה כרשב"ם [ויש לעיין שרבנו יונה מבאר את כל הסוגיה לעיל (פב, א) כשיטת **ר"י**].

תוס' ד"ה הרכובה

עוד משיטות הראשונים מהי רכובה

הריטב"א מביא את מה שכתב הרשב"ם, שגפן זקינה נקראת 'רכובה' משום שראויה להרכיב עליה, ומה שפירש דוקא בזקינה, מבאר הריטב"א משום שילדה רגליה שוין וקצרין, ואין חילוק מקומות מהיכן למדוד. ו**הרמב"ן** מביא את מה שכתב **הרמב"ם** (הל' כלאים פ"ח ה"י), שרכובה היינו גפן שיוצאת קצת מעל הארץ, ואח"כ היא מתעקמת ונמשכת על פני הארץ ושוב עולה, שמודדין מעיקר השני ששם היא חוזרת לעלות.

הלוקח יכול לומר שלא הסכים בדעתו לרעות כל כך, וכן המוכר אינו יכול לומר שלא הסכים בדעתו ליפות כל כך.

גמ': 'אמר רב חסדא וכו'

ביאור חידושו של רב חסדא, והנפק"מ באופן שהוקר המקח אם יכול הלוקח לתבוע דמים

שיטת **הרשב"ם ותוס' והרי"ף**, שרב חסדא סבר כרבי יהודה הנשיא, שבאונאה של שתות הדין הוא שאם רצה קנה ומחזיר אונאה ואם רצה חוזר בו, ומשום כך היה צד לומר שכיון שלמתאנה יש זכות חזרה גם המאנה יוכל לחזור בו, וקמ"ל שרק המתאנה יכול לחזור בו משום שטוען 'אי לא דאוניתן'. **וביד רמה** מקשה, שאין צריך לזה את חידושו של רב חסדא, שהרי מעיקר הדין השנוי לגבי שתות, רצה קנה ומחזיר אונאה רצה חוזר בו, יש לנו ללמוד שהדבר תלוי במתאנה. ומתוך, שכל זמן שהמתאנה לא קיים את המקח ויכול לחזור בו, נחשב הדבר כאילו לא נגמר המקח, והיה מקום לומר שאם הוקר המקח בתוך זמן זה גם למאנה יש זכות חזרה, והשמיענו רב חסדא שהמאנה אינו יכול לחזור בו, וכן מבואר **ברשב"ם** שהמוכר רוצה לחזור בו, משום שעכשיו משהוקר המקח יש כאן אונאה כלפיו. אמנם **הרמב"ן** כתב, שמה שהוקר המקח לאחר המכירה, אין זו סיבה שמחמתה יוכל המאנה לתבוע שיש לו אונאה [וכתב שמה שרב חסדא העמיד באופן שהוקר המקח, אינו אלא משום שכך הוא אורחא דמילתא, שהרי אם לא הוקר בודאי שהמאנה לא ירצה לחזור בו]. והוא כתב ליישב, שהמבואר בעיקר הדין של אונאת שתות שהדין תלוי במתאנה, הוא רק לענין קיום המקח או ביטולו, אבל אם המתאנה תובע את דמי האונאה, היה מקום לומר שיוכל המאנה לדחותו, שאינו יכול לבא בתביעת דמים, ומשטוען אונאה יבטל המקח, ורב חסדא מחדש שלמאנה אין כלל כח לבטל את המקח, משום שאומר לו המתאנה 'אי לא דאוניתן'. [והנה **בעליות דרבנו יונה** מבואר, שבאופן שהוקר

שמדובר באופן כזה שה'ריכבא דדיקלי' אינו נמכר בכלל השדה, גם אילו היה מוכר שדה סתם, וספק הגמ' אם מלבד זה הם גם מפסיקים בין האילנות, ומטעם זה גם לא יקנה אלא את האילנות ולא את הקרקע.

גמ': 'היה ארז ביניהן מהו, אמר ליה קנה וקנה

ביאור צדדי הספק

על מסקנת הגמ' שקנה כתב **הרשב"ם**, שזה כפי המבואר בברייתא (ע"א) שקונה גם את האילנות שביניהן, אכן לא ביאר מה היו צדדי הספק של הלל, ואפשר שנסתפק בדין זה אם קונה גם את האילנות שביניהן או לא. אמנם **הריטב"א** כתב, שלדעת המפרשים לעיל בברייתא, שמה שקנה את האילנות שביניהן היינו אפילו באילנות גדולים, יש לומר שדוקא אילנות שעושין פירות אינם מפסיקים כיון שהם דומים לאילנות שקנה, אבל ארז שאינו עושה פירות יש לומר שנחשב מין אחר והוא מפסיק וחוצץ. ולדעת רבנו יונה שלא קנה אלא כשבין האילנות היו נטיעות קטנים [וכפי שנתבאר שיטתו לעיל (ע"א)], אבל אילנות גדולים מפסיקין בין האילנות שלא יחשבו רצופין, יש לפרש צד הספק שבארז קנה אף שהוא אילן גדול, שכיון שאינו עושה פירות יש לומר שאינו מפסיק.

מתני': רעות ונמצאו רעות וכו'

החידוש באופן זה שאינו יכול לחזור בו

הרשב"ם מבאר שגם באופן זה יש חידוש בכך שאינו יכול לחזור בו, שלא יוכל הלוקח לטעון שבאמת דעתו היתה על יפות, ואמר רעות משום שכך הוא הדרך ש'רע רע יאמר הקונה'. **ובתוס'** לקמן (פג, א ד"ה מאי) נראה שאין חידוש בבבא זו, וכתבה התנא רק כדי להעמיד ד' מדות. **וביד רמה** כתב, שהתנא בא להשמיענו שאפילו אם נמצאו רעות יותר מדאי או יפות יותר מדאי אינם יכולים לחזור בהם, ואין

אך עדיין לא משך, והנדון הוא האם צריך לקבל עליו מי שפרע כשחוזר בו, שהרי החוזר בו מחמת אונאה אינו צריך לקבל על עצמו מי שפרע, ואמר רב חסדא שבאונאת שתות המתאנה אינו צריך לקבל עליו מי שפרע והמאנה צריך, משום שאומר לו המתאנה 'אי לא דאוניתן'. וברי"ף כתב על שיטה זו, שהסוגיה אינה עולה בפירוש זה, אכן לא מבואר בדבריו שחולק עליו בעיקר הדין, וביד רמה הסכים לדין זה. אמנם הרמב"ן ועוד ראשונים חולקים על עיקר הדין, ולדעתם באונאת שתות לפי מה שקיי"ל שקנה ומחזיר אונאה, כך גם לענין השבת הדמים יש מי שפרע.

שם

שיטת הרא"ה והר"ן

הריטב"א מביא בשם **הרא"ה** ו**הר"ן** שכתבו לבאר בדברי רב חסדא, שהוא סבר בשיעור שתות שהיין שתות מקח, ומשום כך כשמכר חמשה בששה המקח בטל, כיון שלגבי המקח האונאה היא יותר משתות, ומה שלגבי אונאת מוכר, אמר רב חסדא שהיא באופן שמכר לו שוה ששה בחמשה, אף שבאופן כזה יש גם שתות מקח וגם שתות מעות ולכו"ע הוי אונאה, אין הכוונה שמכר בצמצום שוה ששה בחמשה, אלא שהיה מעט יותר עד שהגיע לשיעור ביטול מקח. ולפירושם גם באופן שיש שיעור ביטול מקח, יכול המתאנה לומר 'אי לא דאוניתן', ולמנוע מהמאנה לחזור בו ולבטל את המקח, ועוד יתבאר בסמוך בתוס' ד"ה אי.

שם

שיטת התוס' בב"מ

התוס' בב"מ (ג, ב ד"ה אמר רבא) כתבו, שדברי רב חסדא מתיישבים גם לפי מה שקיי"ל שבשתות קנה בעל כרחו ומחזיר אונאה, שכיון שהוקר המקח בתוך שיעור זמן ב'כדי שיראה' ועכשיו יש אונאה למוכר,

המקח, אמנם המוכר אינו יכול לבטל את המקח, משום טענת 'אי לא דאוניתן' של הלוקח, אבל מאידך גם הלוקח המתאנה אינו יכול לתבוע את דמי האונאה, שהרי לפי שווי המקח לאחר שהוקר לא נתאנה בדמים, וכיון שעד עתה עדיין לא נתקיים המקח מאחר שיכול לחזור בו, נמצא שבשעת קיום המקח אין כאן אונאה. ודבריו מתאימים לשיטתו שסבר כתירוצו של היד רמה, שחידושו של רב חסדא הוא, שאף שעכשיו הוקר המקח ויש אונאה כלפי המוכר, מ"מ אין המוכר יכול לבטל את המקח, וגם מתירוצ זה למדנו, שהתייקרות המקח זו סיבה לדון את המקח לפי מה ששוה עכשיו. ו**ברא"ש** מביא דברי רבנו יונה, וכתב שיש חולקים על זה, ולפי מה שנתבאר נראה שזו שיטת הרמב"ן, שכתב שההתייקרות שלאחר המקח אינה סיבה שיוכל המוכר לחזור בו, ולשיטתו כמו כן יוכל הלוקח עדיין לתבוע את דמי האונאה, שהכל הולך לפי שעת המקח, וכן מבואר בתוס' רי"ד שהלוקח יכול לתבוע את האונאה.

ובבית יוסף (סי' רכז) כתב, שלשיטת רבנו יונה לא יוכל הלוקח לתבוע האונאה כשהוקר המקח, אמנם **בפלפולא חריפתא** על הרא"ש (ס"ק א) ועוד אחרונים כתבו, שמה שכתב רבנו יונה הוא לדעת רב חסדא הסובר 'רצה קנה ומחזיר אונאה רצה חוזר בו', שכיון שיש צד לחזרה אין המקח נגמר המקח עד שמתרצה, אבל לפי מה שקיי"ל שקנה ומחזיר אונאה ואינו יכול לחזור בו, הרי שמיד נגמר המקח, וגם אם הוקר אח"כ צריך המוכר להחזיר לו את האונאה, וכך מבואר בפירוש **בעליות דרבנו יונה** שכל דבריו הם רק לדעת רב חסדא הסובר שאם ירצה יכול לחזור בו].

שם*

שיטת רב האי גאון

הרי"ף מביא את שיטת **רב האי גאון**, שלדעת רב חסדא באונאת שתות קנה ומחזיר אונאה ואין המתאנה יכול לחזור בו, והמבואר כאן בדברי רב חסדא שהמתאנה יכול לחזור בו, מדובר שנתן מעות

בעליות דרבנו יונה חולק על שיטת הריב"ם, וכתב שכיון שאמרו בגמ' בב"מ (נ, ב) בסתמא שביותר משתות שניהן חוזרין בהן, א"כ אין לומר שהמאנה יכול לחזור בו רק באופן שהמתאנה תובע את האונאה, ועוד שכיון שביותר משתות כלל לא נתנו למתאנה זכות לתבוע אונאה, אלא רק זכות לבטל את המקח, א"כ לא שייך לפרש שמה שאמרו ששניהם חוזרין היינו באופן שהמתאנה תובע אונאה. ומשום כך כתב רבנו יונה, שבדאי גם המאנה יכול לבטל את המקח, ואף טענת 'אי לא דאונית' אינה שייכת כאן, כיון שביותר משתות המקח עומד להתבטל מצד המתאנה, שאין דרך המתאנה למחול על האונאה ביותר משתות, נחשב הדבר שבסתמא אין המקח קיים, ומשום כך גם האמנה יכול לבטלו. וכתב עוד, שלפי זה המאנה יכול לחזור בו רק כל זמן שהמקח עומד לכך שהמתאנה יחזור בו, אבל באופן שהמקח אינו עומד עוד לביטול מצד המתאנה, לא יוכל המאנה לבטלו, כיון שלמתאנה עצמו אין זכות לבטל את המקח מטעם 'אי לא דאונית', וכל זכותו היא משום שהמקח מצד עצמו עומד לביטול ונחשב כמבוטל. ונפקא מינה באופן שהוקר המקח, שמיד משהוקר שוב אינו עומד להתבטל על ידי המתאנה, שהרי בסתמא עכשיו ניחא ליה במקח, וממילא לא יוכל המאנה לבטל את המקח.

[**וברי"ף** כתב, שגם לפי מה שקיי"ל באונאת שתות שקנה ומחזיר אונאה, יש נפק"מ בטענת 'אי לא דאונית' שחידש רב חסדא לאונאת יותר משתות, שהמאנה אינו יכול לחזור בו. **וברא"ש** כתב בתחילה, שנראה שהרי"ף סבר כריב"ם, שכל מה שיכול המאנה לחזור ביותר משתות, הוא רק באופן שהמתאנה תובע את האונאה, משום שהרי"ף כתב שגם ביותר משתות אמרו שהמאנה אינו יכול לבטל את המקח. אמנם בסוף דבריו כתב הרא"ש, שיש לומר שהרי"ף סבר כרבנו יונה, שהרי הרי"ף כתב דבריו על הגמ' כאן באופן שהוקר המקח, ובאופן זה גם רבנו יונה מודה שאין המאנה יכול לבטל את המקח, וכמו שנתבאר].

על כן אילולי הסברא ש'אי לא דאונית', גם המוכר היה יכול לחזור בו. **ובמהרש"ל** (שם) כתב שסברת התוס' מגומגמת מאד, **ובחידושי הגרנ"ט** (סי' קסג) מבאר את התמיהה בדברי התוס', שהרי לפי מה שקיי"ל שבשתות קנה ומחזיר אונאה, לא היה כלל צד של ביטול מקח, ומה בכך שהוקר בתוך הזמן ונתהפכה האונאה על המוכר, הלא באונאת שתות שיעור הזמן ב'כדי שיראה' אינו אלא זכות לתבוע את דמי האונאה, ומהיכן נולדה זכות תביעה לביטול מקח.

פד, א

*תוס' ד"ה אי

ביאור שיטת ריב"ם והחולקים עליו

בדברי התוס' נראה שפירש בשיטת הריב"ם, שבאופן שהמתאנה תובע את האונאה, זו סיבה לביטול מקח מצד המתאנה, ומשום גם המאנה יכול לבטל את המקח. **ובעליות דרבנו יונה** מקשה, אדרבה כיון שהמתאנה תובע רק שיחזיר לו את דמי האונאה, נראה שאינו רוצה לבטל את המקח. וכתב, שבתביעת דמי האונאה המתאנה מגלה דעתו שמקפיד על האונאה, ובסתמא יש לפרש את רצונו, שאם לא יוכל לקבל את דמי האונאה, רוצה הוא שיתבטל המקח.

אמנם **הריטב"א** שכתב בתחילה כשיטת הריב"ם פירש אחרת, שמה שאמרו ששניהם חוזרין, היינו באופן שהמתאנה תובע את האונאה, שיכול המאנה לומר לו או שתוק או שנחזיר את המקח, וכך הוא הלשון **בנמוקי יוסף**. כלומר, שהמאנה לעולם אינו יכול לבטל את המקח, גם כאשר המתאנה תובע את האונאה, ויכול הוא רק להתנגד להחזרת דמי האונאה, ולומר למתאנה בטל אתה את המקח [ובדבר זה אונאה יותר משתות חלוקה מאונאת שתות, שבשתות יכול המתאנה גם לתבוע את דמי האונאה, ואין המאנה יכול לדחותו בטענה שזכותו היא רק לבטל את המקח].

תוס' שם

ביאור בתירוצו הראשון של תוס'

הרמ"א (סי' רכז ס"ד) מביא את שיטת רבנו יונה לגבי יותר משתות, **ובביאור הגר"א** (שם ס"ק ז) כתב שזה כתירוצ' הראשון בתוס' כאן. **ובברכת שמואל** (ב"מ סי' מו ס"ק ב) כתב, שאף שמלשון התוס' שהמאנה יכול לחזור 'לפי שהוא רחוק מן המקח', נראה לכאורה שהוא מקח טעות מצד עצמו, ולא רק משום חזרתו של המתאנה, יש לפרש הכוונה, שכל זמן שהמתאנה עומד לחזור בו, אנו רואים את המקח כאינו ראוי להתקיים משום שהוא רחוק מהמקח. ומכל מקום מעיר הברכת שמואל, **שבתוס'** בב"מ (נ, ב) כתבו בתירוצ' הזה 'דהוי ליה כ"יין ונמצא חומץ', ומזה נראה שלעולם גם המאנה יכול לחזור בו, שהרי כ"יין ונמצא חומץ גם אם אחד מהם מגלה דעתו שרוצה במקח, עדיין יכול השני לחזור בו, ודלא כדברי רבנו יונה שהמאנה יכול לחזור בו רק כל זמן שהמתאנה יכול לחזור בו.

גמ': ותנא תונא וכו'

שיטות הראשונים בביאור ההוכחה מהמשנה

ברשב"ם ובתוס' ביארו את הוכחת רב חסדא מהמשנה, משום שבמשנה בודאי מדובר באופן שאח"כ הוקר המקח, ומשום כך רוצה המוכר לחזור בו, שאם לא כן לאיזה צורך השמיענו התנא שלוקח יכול לחזור בו ולא מוכר. אמנם **בעליות דרבנו יונה** כתב, שגם באופן שלא הוקר המקח צריך התנא להשמיענו שאין המוכר יכול לחזור בו, שלא נאמר שכיון שהלוקח יכול לחזור בו חל במקח דין מקח טעות, וממילא גם המוכר יוכל לחזור בו. ואת הוכחת רב חסדא מהמשנה מפרש רבנו יונה, ממה שאמרו ביפות ונמצאו רעות שרק הלוקח יכול לחזור בו ולא המוכר, מחמת הטענה 'אי לאו דאוניתן', א"כ כך גם יש לומר באונאת שתות אפילו באופן שהוקר המקח,

שרק הלוקח יוכל לחזור בו ולא המוכר, מחמת הטענה 'אי לאו דאוניתן'.

גמ': ומתני' היינו טעמא [כגירסת הב"ח] וכו'

ביאור דחיית ההוכחה מהמשנה לדברי רב חסדא

הר"י מיגש והיד רמה מבארים את דחיית הגמ', שבאופן בו דיבר רב חסדא אפשר לומר שגם המאנה יכול לחזור בו, משום שיתכן שגם המאנה לא ידע שיש אונאה במקח זה, וחלוק ממה שאמרו במשנה ביפות ונמצאו רעות שרק הלוקח יכול לחזור בו, משום שאנו תולים שהמוכר ידע שהם רעות ואמר שהם יפות כדרך המוכרים לשבח מקחם, ומטעם זה רק הלוקח שלא ידע יכול לחזור בו, וכן להיפך ברעות ונמצאו יפות, אנו תולים שהלוקח ידע שהם יפות, ואמר שהם רעות כדרך הקונים לגנות את המקח, ומשום כך רק המוכר יכול לחזור בו [ויש לעיין, שביד רמה כתב במשנה, שמדובר באופן שהמוטעה אינו רואה את המקח, שאם הוא רואה אותו אין לו כל טענה שנאמר שסבר וקיבל, נמצא שברעות ונמצאו יפות הלוקח אינו רואה את המקח, וא"כ במה אנו תולים שידע שהם יפות, וצריך לומר שמדובר באופן שראה אותם היכן שהיו מונחים קודם המקח].

פד, ב

גמ': וכדר' אלעא וכו'

מדוע הוסיפה הגמ' לתירוצ' את דינו של רבי אילעא, ונפק"מ אם מותר לכתחילה לתרום מחומץ על יין

הרמב"ן מקשה, מדוע הוצרכה הגמ' להוסיף שהתרומה חלה משום דינו של רבי אלעא, שהרי בכדי לתרץ את הקושיא שלכאורה המשנה כרבי ולא כרבנן, די היה לומר שעד כאן לא פליגי רבנן אלא לענין מעשר ותרומה, אבל לענין מקח איכא דניחא ליה בחמרא ואיכא דניחא ליה בחלא, ועיין בדבריו מה שכתב לבאר. **ובר"ן** כתב, שהגמ' הוסיפה אגב אורחיה טעם, למה שמשמע מדברי רבנן, שביין

שלא התכוון לקנות בעידור זה. אכן כתב, שיתכן לחלק מעודר בנכסי הגר, שכאן קונה אף שאינו מתכוון לקנות במדידה, משום שדעת אחרת מקנה. גם **בריטב"א** כתב שהלוקח קונה על ידי המדידה אף שאינו מתכוין, משום שדעת אחרת מקנה, אמנם **הר"ן** מביא בשם הרשב"א, שאינו קונה משום שאינו מתכוין לקנות.

*גמ': א"ר אסי וכו'

שיטות הראשונים באופן ובטעם הדבר

ברשב"ם ובשאר **ראשונים** מפרשים את המימרא של רב אסי, באופן שהמוכר הוא שמדד והניח על גבי סימטא. שוהטעם שהלוקח קונה על ידי קרקע הסימטא, שכין שיש לו זכות להניח שם חפציו, נחשב הדבר כאילו הניח המוכר ברשותו של לוקח. **ובעליות דרבנו יונה** כתב, שכל המניח חפציו בסימטא המקום מושאל לו, וכשמניח המוכר את הפירות לצורך הלוקח, מקום ההנחה מושאל ללוקח, וקונה מטעם חצר.

ובתוס' הרא"ש בב"מ (צט, א) נראה שמפרש, שהנחת הפירות בסימטא עבור הלוקח, נחשבת כמשיכת הפירות ע"י הלוקח לאותו מקום. **ובאמרי משה** (סי' ל"ג סק"ט) מבאר, שממה שאמרו בקידושין (כב, ב) שמשיכה בבהמה מועילה גם באופן שקורא לה והיא באה, למדנו שגדר קנין משיכה הוא כל שהדבר נמשך מחמתו, וא"כ גם כשהמוכר מוציא את הדבר מרשותו למקום שאינו שלו עבור הלוקח, יכול ליחשב כמשיכה של הלוקח.

מאידך, **בשיטה מקובצת** בשם **הראב"ד** מפרש את המימרא של רב אסי, דוקא באופן שהלוקח הוא שמדד, וקונה בקנין משיכה או בקנין הגבהה. ולפי מה שביאר הראב"ד במשנה, שהלוקח אינו קונה במדידה, משום שמודד לצורך שניהם, כתב הראב"ד שבענין זה חולק רב אסי, וסובר שגם מדידה שהיא לצורך שניהם, יכולה להחשב כקנין ללוקח בתורת משיכה או בתורת הגבהה.

וחומץ אפילו לכתחילה תורמין מזה על זה, ולזה מביאה הגמ' מד' אילעא, שאפילו מרע על היפה רק לכתחילה נאסר לתרום, אף שודאי לכולם ניחא יותר ביפה, א"כ בחומץ ויין שיש שניחא להם יותר בחומץ אף שהוא רע, שייך לומר שמותר לתרום אפילו לכתחילה, וכך מבואר גם ברמב"ן שגם לכתחילה אפשר לתרום מחומץ על יין. אמנם **בריטב"א** כתב להיפך, שאילולי דינו של רבי אילעא היינו אומרים, שמותר לתרום מחומץ על יין אפילו לכתחילה, ולזה הביאה הגמ' את דינו של רבי אילעא, להשמיענו שרק בדיעבד חלה התרומה מגזירת הכתוב, וכך מבואר **ברמב"ם** (הל' תרומות פ"ה הכ"א) שלכתחילה אסור לתרום מחומץ על יין.

תוס' ד"ה יין

על הברייתא לקמן שהתוס' מקשים ממנה, אם כרבי היא או כרבנן

הרמב"ן מביא את דברי **הרשב"ם** לקמן (צו, א), שבאמת הברייתא שם כרבי ולא כרבנן. **וברשב"א** מקשה על זה, שכמה אמוראי שקלו וטרו בדברי הברייתא שם, ומשמע מזה שהיא גם כרבנן. והנה **ב"ד רמה** כאן כתב, שהלכה כרבי ולא כרבנן, אמנם שיטת שאר **ראשונים** שהלכה כרבנן, וכן דעת **הרמב"ם** (הל' תרומות פ"ה הכ"א).

*מתני': מודד ולא משך לא קנה

מודד הלוקח אם קנה כיון שהגביה

הר"י מיגש מפרש שהמוכר הוא שמדד, משום שבאופן שהלוקח ימדוד, יקנה את הפירות בתורת הגבהה. אמנם **בשיטה מקובצת** בשם **הראב"ד** כתב, שמדידה אינה מועילה בתורת קנין הגבהה, משום שהלוקח אינו מודד לצורך עצמו, אלא לצורך שניהם לדעת כמה היא המדה של פירות המקח. גם **ברשב"א** כתב שהלוקח אינו קונה על ידי המדידה, משום שאינו מתכוין לקנות במדידה זו, וכמו שאמרו בעודר בנכסי הגר וכסבור שהם שלו שאינו קונה, משום

שם

בדעת רב אסי אם כליו של אדם קונות לו גם ברה"ר או רק בסימטא וחצר של שניהם, וביאור דבריו שבמודד לתוך קופתו פשיטא שקונה

הרמב"ן כתב, שרב אסי בהכרח סובר שכליו של אדם קונות לו גם ברה"ר ממש, ולא כשיטת רב פפא שהעמיד בדברי רבי יוחנן שקונה רק בסימטא או בחצר של שניהם, שהרי לדעתו בסימטא יכול לקנות גם בקרקע עצמה בלא כלי. וכן כתב **הרשב"א**, ומפרש שמשום כך אמר רב אסי שבמודד לתוך קופתו פשיטא שקונה בסימטא, שהרי אפילו ברה"ר ממש הוא קונה. **ובריטב"א** דחה ראיה זו, שאפשר גם לפרש מה שפשיטא לרב אסי במודד לתוך קופתו, משום שרק לגבי רה"ר מצינו דעת רב ושמואל שאינו קונה, אבל בסימטא כו"ע מודו שקונה.

שם

אם קונה דוקא כשהניחם בסימטא לצורך המכירה או גם כשהיו מונחים קודם

הרמב"ן כתב, שמה שקונה לרב אסי בהניח על גבי סימטא, היינו דוקא כשמדד והניח לצורך הלוקח או שאמר בפירוש שיקנה על גבי סימטא, אבל אם הפירות היו מונחים שם קודם המכירה, ואמר לו סתם שמוכר לו את הפירות, אין זה ברור שגמר בדעתו להקנותו על ידי הסימטא, ולא קנה. **ובעליות דרבנו יונה** נראה, שדוקא באופן שהמוכר מניח את הפירות בסימטא לצורך הלוקח קנה, שכשמניח לצורך הלוקח נעשה המקום מושאל לו וכרשותו דמי, אבל אם הפירות היו מונחים שם קודם המכירה, לא נעשה המקום מושאל ללוקח ואינו יכול לקנות מטעם חצר.

גמ': קשיין אהרדי

ישוב הקושיא לדעת רב אסי

וליישב דברי אסי כתב **הרשב"א**, שרב יעקב שאמר בדעת רב יוחנן שלא קנה, היינו בכליו של מוכר,

ולגמ' לא היה נוח לתרץ כך, משום שבסתם המוכר מודד לכליו של לוקח.

גמ': ואי ברה"ר ממאן אגר

ואם לא ברה"ר, היכן היתה המכירה, וממי שוכר את המקום

רשב"ם ותוס' פירשו, שאם מדובר בסימטא לא קשה 'ממאן אגר', משום שהוא יכול לשכור מבני המבוי שפתוח לאותה סימטא. **וברמב"ן ובריטב"א** כתבו, שאם לא מדובר ברה"ר אזי גם לא בסימטא שגם שם אין ממי לשכור, אלא בחצר של שניהם ויכול לשכור את המקום מהמוכר. גם **בתוס' רי"ד** כתב שבסימטא לא מועיל לשכור מבני המבוי, משום שהסימטא אינה חלוטה להם ושייכת לכל הרבים [אכן כתב שמדובר בסימטא וישכור מהמוכר, שכיון שיש רשות לכל אדם להניח שם חפציו, נמצא שמשנהיח המוכר שם את הפירות קודם המכירה, נעשה המקום שאול לו בכדי להשתמש בו להנחת הפירות, ויכול הוא להשכיר זכות זו ללוקח, ושפיר זוכה הלוקח גם על גב סימטא עצמה. ונראה לפי דבריו, שהדרך לזכות בסימטא שיהא המקום שאול לו, היא רק על ידי הנחת דבר שלו בסימטא, ומשום כך צריך שיהיו מונחים שם כליו של לוקח, שבלא זה אינו זוכה בסימטא, שיהא המקום שאול לו לצורך הקנין, ומטעם זה כשהמוכר הניח שם את הפירות ונעשה המקום שאול למוכר, שכירת המקום ע"י הלוקח מועילה שיהיה המקום שאול ללוקח].

פה, א

תוס' ד"ה כל

אימתי צריך שיאמר המוכר בפירוש 'זיל קני' בכדי שיקנה הלוקח בכליו

בתירוץ התוס' שכתבו שאין הלוקח קונה בכליו בסימטא, אלא א"כ אמר לו המוכר זיל קני, מעיר **המהרש"א** שבאופן זה מבואר לקמן (פו, א) שגם

לוקח קנו לו גם ברשות מוכר. ומתרץ, שאמנם בכליו קונה הלוקח גם ברשות מוכר, אבל במדה שאינה של שניהן אינו קונה ברשות מוכר, ואפילו לאחר שנתמלאת המדה. וכן כתב הר"ן וביאר טעם הדבר, שכל מה שאמרו שדעתו של בעל כלי המדה שיהיה מושאל ללוקח לאחר שנתמלאת, היינו באופן שכלי המדה לא נמצא ברשות המוכר, אבל כשהכלי נמצא ברשות מוכר אין דעתו להשאילו ללוקח, אלא לאחר שיצא מרשות המוכר [ובר"י מיגש סבר גם לומר, שאפילו במדה של לוקח לא יקנה ברשות מוכר, דלא אמרו שיקנה ברשות מוכר אלא בשאר כליו של לוקח, אבל לא בכלי של מדה].

אמנם מדברי תוס' (ד"ה ארבע) נראה מבואר, שבאמת לפי הצד שכליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח, אין חילוק בין רה"ר לרשות מוכר. ובעליות דרבנו יונה כתב שאין לגרוס בברייתא 'במה דברים אמורים', ואפשר שבאמת אין חילוק בין רה"ר לרשות מוכר, ומה שאמרו שברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה, היינו בכליו של מוכר, וכמו שאמרו בגמ' לקמן שסתם רשות מוכר היינו כליו של מוכר.

גמ': עד שיקבל עליו

מאיזה טעם קונה כשמקבל עליו

בעליות דרבנו יונה מבאר הטעם שמועיל מה שקיבל עליו, שכיון שחצר משום יד אתרבאי, כשם שזוכה אדם לחבירו בידו כך זוכה בחצירו. ונראה מדבריו, שלהצד שחצר מטעם שליחות, באמת אינו יכול לזכות על ידי חצירו. אמנם בקצוה"ח (סי' רמד ס"ק ג) הוכיח מסוגייתנו, שגם אם חצר מטעם שליחות, מכל מקום יכול לזכות לאחר על ידי חצירו, עיין שם [וביאר, שאף אם נאמר שאין שליח עושה שליח לקנות לאחר, מכל מקום יכול לקנות מתורת זכיה, ומדין זכין יכול לזכות לאחר גם על ידי שליח].

[ויש לעיין בדברי רבנו יונה, שבהמשך דבריו מקשה מדוע הוצרכה הגמ' לדין מעמד שלשתן, ואם נאמר שרק אם חצר מטעם יד יכול לזכות בה לאחר, הלא

ברשות מוכר הוא קונה בכליו, וכל ספק הגמ' אם כליו של לוקח ברשות מוכר קנה או לא, הוא באופן שלא אמר לו זיל קני. ותיירץ, שמה שמבואר בגמ' לקמן שזיל קני מועיל גם לקנות ברשות מוכר, זהו כשאמר לו זיל קני בכליך, וכפי שכתב ברשב"ם שם, אבל בכדי לקנות בסימטא די שיאמר לו זיל קני בסתם. אמנם בעליות דרבנו יונה לקמן (פו, א) מבואר, שבאמת אין חילוק בין סימטא לרשות מוכר, ובשניהם כשאומר לו זיל קני הוא קונה, ואם לא אומר לו זיל קני אינו קונה [ויש לעיין, אם לדעת רבנו יונה, בכדי לקנות ברשות מוכר צריך שיאמר לו זיל קני בכלים, ואולי אף בסימטא אינו קונה אלא כשאומר לו שיקנה בכליו, שבתוך דבריו מזכיר פעם אחת, שאינו קונה בסמטא וברשות מוכר אלא אם אומר לו זיל קני בכליך]. ומה שמבואר שבסימטא קונה הלוקח בכליו, ואילו ברשות מוכר הוא ספק בגמ', זה באופן שמדד ולא אמר לו זיל קני, שבסימטא די במדידה בכדי לקנות, ואילו ברשות מוכר צריך שיאמר לו בפירוש זיל קני, ולא די בכך שמודד.

תוס' ד"ה ארבע

להצד שכליו של לוקח קונות ברה"ר אם קונות גם ברשות מוכר

התוס' כתבו, שאם כליו של לוקח קונות ברה"ר, כל שכן שקונות ברשות מוכר. אמנם בר"י מיגש כתב, שגם אם כליו של לוקח קונות בחצר שאינה של שניהם אלא של אחד, מכל מקום ברשות מוכר לא יקנה.

גמ': במה דברים אמורים וכו'

באלו כלים אמרו שברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה

בר"י מיגש (ע"ב) מעיר, שלפי מה שסברה הגמ' כאן לומר שכליו של לוקח ברשות מוכר קנה לוקח, מדוע קתני 'במה דברים אמורים ברה"ר אבל ברשות מוכר לא קנה עד שיגביהנה', הרי הדין האמור ברישא של הברייתא נכון גם ברשות מוכר, מאחר שכליו של

איזה דבר בחצירו לצורך אדם אחר, זכה מי שהמקום מושאל לו לצורך השתמשות זו.

תוס' ד"ה הכי

מהו 'עד שיוציאנה' לגורסים לגבי רשות הלה המופקדים אצלו

התוס' מביאים ספרים דגרסי לגבי רשות הלה המפוקדים אצלו, 'עד שיגביהנה או עד שיוציאנה', וכך גם מבוארת הגירסא **בר"י מיש** [וברמב"ן מבואר שגם גירסת הרי"ף כך], וכתב **הרמב"ן** שמכל מקום חלוק 'עד שיוציאנה' האמור לגבי רשות מוכר, מ'יוציאנה' האמור לגבי רשות הלה המופקדים אצלו, שברשות הלה המופקדים אצלו אין צריך שיוציאנה ממש, ודי בזה שהנפקד מקבל עליו, ובכך יוצא מרשות המוכר. וכתב **ברשב"א**, שלפי זה מיושבת קושית התוס' דלעריבניהו בהדדי, שכיון שאין הפירוש בהם שוה לא עירבם יחד.

תוס' שם

ביאור דבריהם שאם 'תן' לאו כזכי נחא מה שהוצרכו לתקנת מעמד שלשתן

על המבואר בתוס', שאם 'תן' לאו כזכי אתי שפיר מדוע הוצרכו לתקן מעמד שלשתן. מעיר **הרמב"ן**, שעדיין יקשה מדוע צריך לתקנת מעמד שלשתן, די שיאמר לנפקד 'זכה' לפלוני, וכתב שלא כל אינשי גמירי לומר 'זכי' ולא 'תן'.

פה, ב

גמ': והא דומיא דחצר שאינה של שניהם קתני

מדוע לא הקשתה הגמ' על מה שקונה בחצר שאינה של שניהם

הר"ן כתב, שהגמ' יכלה גם להקשות מהדין עצמו, מדוע בחצר שאינה של שניהם קונה, שהרי לגבי כליו של לוקח דינה כרה"ר שאינו קונה, אלא שיותר

מטעם יד קונה חצר רק כשהנפקד בצד חצירו, ובדרך כלל באופן שהוא מעמד שלשתן, אין הנפקד עומד בצד חצירו, ולכן אי אפשר לקנות בקנין חצר. ואולי הוא סובר כשיטת הר"ן בב"מ (יא, ב), שבחצר המשתמרת יכול לזכות מטעם יד גם באופן שאינו בצד חצירו].

עוד כתב רבנו יונה לפרש, שכיון שמעכשיו הוא מתרצה שיהיו פירותיו של מוכר מונחים שם עבור הלוקח, הרי זה כמו שמעמיד חצירו להשתמשות הלוקח, שיהיו הפירות מונחים שם לצורכו, ובהשתמשות זו הוא זוכה בחצר שיהיה המקום שאול לו להשתמשות זו, וממילא יכול עכשיו לקנות בחצר לעצמו [**ובנתיבות המשפט** (סי' קצב ס"ק ו) כתב, שהמניח דבר בחצר חבירו כדי לזכות בחצר בהשתמשות זו, אף שמועיל לקנות את זכות השימוש בחצר, אין זה מועיל שתחשב כחצירו ממש, עד שיוכל לזכות על ידה בכל מה שמניח שם, עיין שם. ומדברי רבנו יונה כאן עולה, שמועיל גם לענין שיוכל לזכות שם בקנין חצר].

*רשב"ם ד"ה המופקדין

גדר הקנין שיש למפקיד במקום שהפקדון מונח בו

הט"ז (סי' קפט) מביא את דברי **הרשב"ם**, שמקומו של חפץ המונח ברשותו של נפקד מושאל למפקיד. אמנם **המהרי"ט** (ח"א סי' סה) כתב, שכל זמן שהנפקד אינו מיחד מקום לפקדון, אינו משאיל לו כלום. ועוד, שגם באופן שמיחד מקום אין המקום קנוי לו, שהרי שכירות קרקע צריכה קנין, וכשמפקיד אינו עושה קנין. **ובקצוה"ח** (סי' קפט ס"ק א) כתב לישב, שבהנחת הפקדון במקום המיוחד לו, המפקיד משתמש במקום והרי זה כקנין חזקה, וגם לשיטת הראשונים ששימוש אינו מועיל לקנות קרקע, היינו לקנות את גוף הקרקע, אבל לקנות זכות שימוש בקרקע, לכו"ע גם שימוש נחשב קנין חזקה. ולעיל בסמוך נתבאר שכך כתב בעליות דרבנו יונה, שהמניח

שהקלתה של אשתו תהא מונחת שם, שאם לא ישארו לו קלתות, ויבוא אדם שיבקש לקנות קלת, יוכל למכור לו את הקלת של אשתו, ולה יתן קלת אחרת.

ובר"י מיגש כתב, שמדובר באופן שאשתו קנתה ממנו את הקלת, ובההוא הנאה שקנתה ממנו אינו מקפיד שתניח אותו בחצירו, והרי זה כמו שהשאל לה מקום קלתה, ודינו ככליו של לוקח ברשות לוקח. ולקמן (פו, א) כתב לדינא, שאף שאין הלוקח קונה בכליו ברשות מוכר, מכל מקום באופן שקנה את הכלי עצמו מיד המוכר, יכול על ידי כלי זה לקנות גם ברשות מוכר, משום שנחשב כמו שהשאל לו המוכר את המקום להניח שם את הכלי. והקשה שא"כ שהמוכר משאל לו מקום הכלי, יוכל לקנות על ידי הכלי גם קודם שזוכה בו, וכתב שדוקא לאחר שעשה קנין על הכלי, יש למוכר הנאה שמחמתה אינו מקפיד ומשאל לו את מקום הכלי, אבל קודם שזוכה בכלי, אף שהמוכר יודע שרוצה לקנותו, עדיין אין זו הנאה מספקת למוכר, ואינו משאל לו את מקומו.

גם **היד רמה** כתב, שמשום בההוא הנאה אין המוכר מקפיד על מקום קלתה, אכן לדעתו אין הפירוש שמשאל את המקום שיחשב שלה לקנות שם בקנין חצר, אלא מועיל רק שיהיה כסמטא, שכיון שיש לה רשות להניח שם, יכולה לקנות ע"י הכלי אף שהוא מונח ברשות מוכר.

*תוס' ד"ה לא

משיכה בכליו של מוכר אם קנה

בעליות דרבנו יונה (ע"א) כתב לדחות את ראית התוס', שיש לפרש בכלל מה שאמרו 'עד שיוציאנה מרשותו', היינו גם שיוציא את הפירות מכליו של מוכר, שכליו של מוכר עדיין הם רשותו של המוכר.

וברמב"ן לקמן (פו, א) כתב להוכיח מהסוגיה בע"ז (עא, ב), שמשיכה מועילה גם כשהדבר הנקנה מונח בכליו של מוכר. ובשיטה מקובצת בשם **תוס' רא"ש**

נח לגמ' להקשות באופן שמעמיד את הקושיא הראשונה.

*גמ': בעא מיניה רב ששת וכו'

ביאור צדדי האיבעיא

ברשב"ם נראה שעיקר הספק הוא, אם תוך הכלי נחשב רשותו של לוקח ויכול לקנות שם, או שהרשות שבה מונח הכלי היא העיקר והכלי בטל לגבי הרשות. **וברא"ש** כתב, שהספק הוא אם הכלי בטל לגבי הרשות, או שהרשות בטלה לגבי הכלי. **ובריטב"א** מבואר, שהספק הוא אם המוכר מקנה לו בחצירו לקנות שם בכליו או לא, וכן נראה בפשטות **בתוס'** (ד"ה כליו) שביאר הצד שקונה 'שמא משאל לו מקום ללוקח שיקנה מה שהוא מוכר לו' [אמנם **בנתיבות המשפט** (סי' ר ס"ק ח) כתב לבאר בדברי התוס' שאין זה עיקר הספק].

ובנתיבות המשפט (שם) כתב ביאור צדדי הספק, במה שיש לדון אם אויר שבכלי נחשב ככלי או כחצר של המקום ההוא, וכתב שאם נאמר שנחשב כאויר החצר לא יוכל הלוקח לקנות בכלי, שא"כ הפירות עדיין נמצאים ברשותו של המוכר, וזה מעכב עליו מלקנות את הפירות, אכן כתב עדיין הדבר תלוי בנדון אם אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא, שאם לאו כמונח א"כ מה שנמצא באויר כלי אינו עומד להיות מונח בחצר, ושוב אינו נחשב כמונח ברשות המוכר ולא יעכב על קניית הלוקח, נמצא א"כ שהצד לומר שהלוקח אינו קונה על ידי כליו ברשות מוכר, הוא רק אם נאמר שאויר כלי לאו ככלי, וגם שאויר שאין סופו לנוח כמונח דמי.

גמ': כגון שהיה בעלה מוכר קלתות

הטעם שקונה באופן שבעלה מוכר קלתות

רשב"ם מבאר, שכיון שהוא מוכר קלתות, אינו מקפיד על מקומם שיש לו בית ומקום לקלתות. **ובעליות דרבנו יונה** כתב, שכיון שהוא מוכר קלתות, נוח לו

הרמב"ן (לקמן פו, א) כתב, שיתכן לתלות את הנדון אם משיכה בכליו של מוכר קונה, בנדון אם כליו של מוכר ברשות לוקח קנה לוקח, שאם נאמר שקנה לוקח ואין כליו של מוכר מעכבים מלקנות, כמו כן לא יעכבו כליו של מוכר על הלוקח מלקנות במשיכה, אבל אם נאמר שכליו של מוכר מעכבים על הלוקח מלקנות בחצר, כמו כן יעכבו מלקנות במשיכה, שעדיין הפירות ברשות המוכר בכליו.

עוד טעם כתב הרמב"ן שמשיכה בכליו של מוכר לא קנה, משום שאינו עושה משיכה בפירות שהרי אם נשארים במקומם בתוך הכלי, ולפי זה כתב שגם בכליו של סרסור לא תועיל משיכה.

תוס' ד"ה בכליו

שאין הלוקח קונה בכליו של מוכר אלא אם הונחו שם עבדו

הריטב"א כתב, שגם אם נאמר שכליו של מוכר ברשות לוקח קנה לוקח, זה דוקא באופן שהפירות הונחו בכלים של המוכר לצורך הלוקח, אבל אם מלכחילה היו בכליו של מוכר, ואח"כ בא למכור את הפירות שבתוך כליו ללוקח, בזה בודאי שלא יקנה אפילו אם הכלי ברשות לוקח.

כתב, שמשם לא מוכח אלא שהגבהה קונה בכליו של מוכר, אבל אין להוכיח לענין משיכה. אמנם בדברי הרמב"ן מבואר שאין לחלק בין הגבהה למשיכה, ואם הגבהה מועילה ממילא יש לומר שגם משיכה מועילה.

והנה הרמב"ן ועוד **ראשונים**, מביאים ראיה נוספת שמשיכה בכליו של מוכר קונה, מהמבואר בגמ' בשבת (צא, ב) במוציא כיס מרשות הבעלים, שהוא זוכה במה שבתוך הכיס מתורת משיכה, גם קודם שגמר להוציא את כל הכיס, הרי שאף שעדיין לא זכה בכיס והכיס שייך לבעלים, מכל מקום הוא זוכה בקנין משיכה במה שבתוך הכיס. אמנם **בחיידושי רבנו חיים הלוי** (הל' גניבה פ"ג ה"ב) כתב, שאם ימשוך דבר המונח בתוך כלי של הבעלים מצד לצד בתוך הכלי, לא יקנה במשיכה משום שנחשב כמשיכה ברשותו של מוכר, ורק באופן שעושה מעשה משיכה גם בכלי של המוכר, אף אם אינו זוכה בכלי של המוכר שיהיה שלו, מכל מקום כיון שיש כאן מעשה משיכה גם בכלי עצמו, נחשב שמושך את הכלי עם מה שבתוכו, ויכול לזכות במה שבתוך הכלי, גם אם אינו זוכה בכלי עצמו.

*תוס' שם

הטעם לומר שמשיכה בכליו של מוכר לא קנה